

Зелен

Чытайце ў нумары:

Ткачыха і НАП ● Ме-
ра любові ● Франя
● Свой мерыдыян
● Настрой і здароўе
● Апавяданне „Дзі-
ная кветка“

**работніца
і сялянка**

9

1971

У школу.
Фота П. Нікіціна.

1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3
1
2
3

1997

Бел. 05

ПРАЦОУНЫЯ Беларусі, як і ўсёй неабсяжнай нашай краіны, з велізарным энтузіязмам сустрэлі XXIV з'езд КПСС. З'езд вызначыў шляхі да новых здзяйсненняў, да новых перамог. На яшчэ вышэйшую ступень эканамічнага развіцця і культуры ўзімецца наша краіна, непараўнальна палепшыцца дабрабыт народа.

Міжволі прыходзяць на ўспамін першыя дні пасля выгнання фашысцкіх захопнікаў. Паволі астывалі пажарышчы на месцы разбураных гарадоў і вёсак. Але ўжо ў тыя дні Кампартыя Беларусі распрацоўвала мерапрыемствы па аднаўленню рэспублікі.

— Вось тут пройдзе праспект. Тут узнікне Заводскі раён. А тут мы разаб'ём вялікі парк...

«Няўжо ўсё гэта будзе яваю?» — думаў тады чалавек, разглядаючы праекты будынкаў новага Мінска.

РАШЭННІ З'ЕЗДА—У ЖЫЦЦЁ

Ажыццявіліся, спраўдзіліся ўсе надзеі! Воляй партыі, воляй народа паўстаў з папалішчаў новы прыгажун Мінск. Аднавілася, расквітнела рэспубліка, высокага развіцця дасягнула народная гаспадарка. А сёння — новыя планы, новыя вялікія задумы. Распрацаваны грандыёзныя мерапрыемствы па ажыццяўленню рашэнняў XXIV з'езда КПСС.

У рэспубліцы ўзнікне шмат новых прадпрыемстваў, адбудзецца рэканструкцыя тых, што ўжо існуюць. Широкая механізацыя амаль выцесніць ручную працу, і гэта дасць магчымасць значна павялічыць выпуск прадукцыі, палепшыць яе якасць. Рабочыя, інжынерна-тэхнічныя работнікі змагаюцца, каб кожная машына прабыла як мага даўжэй, каб лепей нам служылі кожная пара абутку, кожны гарнітур ці сукенка. Дабівацца ўзроўню сучасных стандартаў і атэстацыі на Знак якасці — пачэсная справа кожнага працаўніка.

А самая бліжэйшая задача — датэрмінова, да 26 снежня, выканаць гадавы план па прамысловасці ў цэлым па рэспубліцы. Да канца года выпусціць звыш плана 500 трактараў, 150 грузавых аўтамабіляў, 2,5 тысячы хатніх халадзільнікаў, 10 тысяч веласіпедаў, 200 тысяч тон штучных угнаенняў, 5,5 тысячы тон хімічных валокнаў, 3 мільёны квадратных метраў баваўняных, шарсцяных і лянных тканін, 500 тысяч трыкатажных вырабаў, 380 тысяч пар абутку, на 3,4 мільёна рублёў мэблі, 1,5 тысячы тон кандытарскіх вырабаў, 10 тысяч тон мяса і шмат іншых тавараў.

Што ж перш за ўсё дапаможа нам ажыццявіць задуманае? Паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу ў прамысловасці, тэхнічнае ўдасканаленне вытворчасці, у тым ліку комплексная механізацыя вытворчых прадпрыемстваў, цэхаў, участкаў, укараненне паточна-механізаваных і канвеерных ліній, асваенне новых відаў сучасных машын, аснашчэнне прыбораў і матэрыялаў. На аснове павышэння эфектыўнасці прамысловай вытворчасці аб'ём выпуску прадукцыі павялічыцца на 60 працэнтаў замест 53—56 працэнтаў, вызначаных Дырэктывамі XXIV з'езда. Тавараў народнага ўжытку будзе выпушчана звыш задання пяцігадовага плана не менш як на 1 мільярд рублёў.

Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

№ 9

ВЕРАСЕНЬ
1971

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ І ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС
ВЫДАННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДАННЯ СОРАК СЁМЫ

Выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Вялікія задачы стаяць перад працаўнікамі вёскі. Трэба вырошчваць яшчэ вышэйшы ўраджай: па 27—28 цэнтнераў збожжа з гектара. Каб можна было дасягнуць гэтых паказчыкаў, партыя намячае вялікі комплекс мерапрыемстваў: аснашчаць калгасы і саўгасы найноўшай сельскагаспадарчай тэхнікай, павялічваць выпуск штучных угнаенняў, шырэй ужываць хімічныя сродкі абароны раслін, укараняць у вытворчасць новыя высокапрадуктыўныя гатункі, развіваць жывёлагадоўлю і павышаць яе прадуктыўнасць.

Намячаецца вялікая праграма домабудаўніцтва ў гарадах, карэнная перабудова вёскі, электрыфікацыя, газіфікацыя, развіццё сродкаў сувязі ў сельскай мясцовасці.

Як паскорыць навукова-тэхнічны прагрэс, павысіць эфектыўнасць грамадскай вытворчасці? Гэта найпершая тэма ў планах нашых вучоных. Пры Акадэміі навук БССР, пры ўніверсітэтах

і інстытутах будуць створаны новыя навукова-даследчыя лабараторыі. Надаецца вялікая ўвага падрыхтоўцы навуковых і навукова-педагагічных кадраў. За пяцігодку будзе падрыхтавана 121,5 тысячы спецыялістаў з вышэйшай і 184,3 тысячы спецыялістаў з сярэдняй адукацыяй.

Для дасягнення гэтай мэты намячаецца адкрыць новыя навучальныя ўстановы: тэхналагічны інстытут харчовай прамысловасці ў Магілёве, інстытут культуры і архітэктурна-будаўнічы ў Мінску, індустрыяльны інстытут у Наваполацку. У Віцебску — інстытут фізічнай культуры, індустрыяльны тэхнікум, у Лепелі — гідрамеліяратыўны тэхнікум. Толькі на будаўніцтва студэнцкіх інтэрнатаў выдзяляецца 22,2 мільёна рублёў.

Выконваючы рашэнні XXIV з'езда аб поўным пераходзе да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі, Кампартыя рэспублікі намячае будаўніцтва новых школ — з добра абсталяванымі вучэбнымі кабінетамі, майстэрнямі. Пры буйных сярэдніх і васьмігадовых школах плануецца пабудаваць інтэрнаты на 18 290 месцаў.

Як у прамысловасці, так і ў сельскай гаспадарцы поплеч з мужчынамі працуюць нашы слаўныя жанчыны. Ад іх сумленнай працы нямала залежыць выкананне ўсіх гэтых задум. Да канца пяцігодкі будзе вырашана праблема дзіцячых садоў-ясляў у гарадах: кожная маці будзе мець магчымасць аддаць туды сваё дзіця, калі толькі захоча. Не менш адной дашкольнай установы будзе мець кожны калгас і саўгас. Няхай нашы жанчыны-мамы, спакойныя за сваіх малых, плённа працуюць, уносяць свой уклад у агульную справу камуністычнага будаўніцтва.

Самым каштоўным для партыі, для Савецкай улады быў і застаецца чалавек, яго матэрыяльны дабрабыт і духоўны росквіт. У бягучай пяцігодцы шмат будзе зроблена, каб яшчэ больш палепшыць сацыяльна-бытавыя ўмовы жыцця працоўных. На прадпрыемствах, у саўгасах і калгасах распрацоўваюцца планы сацыяльнага развіцця калектываў. Партыйным і савецкім арганізацыям даручана звярнуць асаблівую ўвагу на своечасовы ўвод жылля ў строгай адпаведнасці з гадавымі планами. Шмат наваселляў справяць працоўныя рэспублікі за пяцігодку: прыбавіцца звыш 20 мільёнаў квадратных метраў жыллой плошчы.

На аснове паскоранага развіцця матэрыяльнай базы і павышэння яе тэхнічнага аснашчэння значна вырасце аб'ём бытавых паслуг, а ў сельскай мясцовасці — у 3,2 раза. Не менш як 1000 Дамоў быту, бытавых павільёнаў і комплексных прыёмных пунктаў паявіцца за пяцігодку толькі ў сельскай мясцовасці. Хто, як не жанчыны, шчыра ўзрадаецца гэкім лічбам! Хай іхнія рукі адпачнуць ад мыцця бялізны, чысткі вопраткі і шмат якіх іншых бытавых клопатаў.

Пашырыцца продаж тавараў метадам самаабслугоўвання. У гандлёвую сетку будзе паступаць шмат расфасаваных і ўпакаваных тавараў — мукі, круп, цукру, кандытарскіх вырабаў, мяса, масла. На працягу пяцігодкі адкрыецца шмат новых сталовых, палепшыцца пасажырскі транспарт, уступяць у строй новыя бальніцы. Буйныя фабрыкі і заводы, скаапераваўшы свае сродкі, пабудуюць 59 прафілакторыяў і пансіянатаў.

Надаецца вялікае значэнне далейшаму развіццю фізічнай культуры і спорту, умацаванню здароўя працоўных. Не забыты і пажылыя людзі: к канцу пяцігодкі пашырыцца сетка дамоў-пансіянатаў для састарэлых. Усе інваліды Вялікай Айчыннай вайны, хто мае патрэбу, за бліжэйшыя гады будуць забяспечаны аўтамабілямі і мотакаляскамі.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
кн. у. л. л. л. л.

Пятрусь БРОЎКА

Я рады тым, што жыў тады...

Зайздросчу, хто ў свае гады
Пабачыў Леніна, пазнаў.
Я ж рады й тым, што жыў
тады,
Калі ён жыў і працаваў.

Што можа воблакі калі
Пабачыў, што плылі й над ім,
Што на абуджанай зямлі
Паветрам дыхаў я адным.

І той жа абкружаў прастор,
І чуў адных вятроў разгон,
І тое ж бачыў ззянне зор...
Далей, вядома, бачыў ён!

Я быў шчаслівы малады,
Што ўсход з ім сонца
сустракаў,
Я рады тым, што жыў тады,
Калі ён жыў і працаваў!

У гора доўгія рукі

Гора з тугі, з няшчасця, з дакукі —
У гора доўгія рукі.
Знойдзе цябе і ў спакойнай хаціне,
Сумную вестку здалёку падкіне,
На ложка ўложыць норавам жорсткім,
Вірусам нейкім, шкодным, заморскім.
То ўсё пазаносіць рукою заваяў,
То спаліць палеткі рукою сухавею.
То выдзьме зярняты рукою з вятрам,
То поле размые рукою з дажджамі.
То рукі з пяскамі,
То з пылам, то з дымам...
Колькі рук гора — злічыць немагчыма!
Дык выйдзем на гора і дружна і смела,
Каб гора, прынамсі, рук доўгіх не мела.

Ракета

Ракета!
Слоў табе нямнога,
Але, па шчырасці скажу,
Ты птушку з дзюбай доўгай-доўгай
Нагадваеш, як пагляджу.

І ты імкнешся—у нябёсы,
Каб даль бязмежную сустрэць,
Калі плывеш і на калёсах,
Здаецца—
хочаш узляцець!

Табе такой
нішто — граніцы,
Нішто не спыніць твой палёт.
І ты ўзляціш,
калі пакліча
У трывожны час цябе народ.

Мясціны кожнае Сусвету,
Калі адбудзецца загад,
Чырвоная ракета,
Дасягнеш, каб адбіць напад!

Сцяпан ГАЎРУСЁЎ Гарлачыкі- гладышыкі ў акне

Прыціснуўшы спаднічку да калена,
Ты іх ірвала, як у ціхім сне.
А ўжо яны бялелі летуценна —
Гарлачыкі-гладышыкі ў акне.

Ішла дадому па сцяжынцы роснай
І нават не заўважыла мяне.
Ой, будучь зіхаець красой
зайздроснай
Гарлачыкі-гладышыкі ў акне.

Перад люстэркам уклала косы,
А ходзікі спяшылі на сцяне.
І асцярожна калыхалі росы
Гарлачыкі-гладышыкі ў акне.

Цябе чакае дальняя дарога,
Але на след твой не натрапіць
мне.

Жыве ў грудзях юнацкая
трывога —
Гарлачыкі-гладышыкі ў акне.

ТКАЧЫХА

Я раскажу чытачам «Работніцы і сялянкі» — а сярод іх ёсць нямала тых, для каго ўласна існуе наша ўстанова, з чым і як уваходзіць у жыццё тэкстыльны аддзел Цэнтра навуковай арганізацыі працы.

Ткачыкі, роўнічніцы, прадзілшчыцы... Гэта вашу працу, як пад промнем пражэктара, трымае і будзе трымаць у сваіх думках, у чарцяжах, рэкамендацыях і інструкцыях наш аддзел. Дык што ж гэта азначае — арганізоўваць працу і кіраванне прадпрыемствам на навуковай аснове? Якія практычныя вынікі гэта дае? Давайце паспрабуем разабрацца на канкрэтных прыкладах.

Нядаўна я вярнулася з чарговай паездкі на брэсцкі дывановы камбінат. Гэта адно з многіх прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці рэспублікі, якое заключыла з Цэнтрам НАП дагавор на адпаведныя даследаванні. Мэта маёй камандзіроўкі — пазнаёміцца, як жа ўкараняюцца ў вытворчасць рэкамендацыі нашага Цэнтра.

...Дывановы станок — машына каля 4 метраў вышыні. Фігурка ткачыкі на яго фоне здаецца зусім маленькай. Давайце паназіраем за яе работай. Вось работніца аглядае ніткі на ворсавай аснове. Ад гэтай асновы залежыць і малюнак дывана, і яго эластычнасць. Ворсавая аснова складаецца з 4 з лішнім тысяч рознакаляровых нітак. А трэба яшчэ агледаць ніткі карэннай, насцілачнай асновы... Не праяваць разрыву ніткі і хутка звязаць вузел. Сачыць за ўтварэннем малюнка дывана — ці правільна ён кладзецца, ці не ссунуўся?

Вось дыван гатовы. Трэба яго зняць, паставіць свой рабочы нумар, праверыць яшчэ раз якасць, узяцца за новы...

Работнік аддзела НАП камбіната стаіць з блакнотам і секундамерам ля станка, запісвае,

Няспынна пашыраецца кругагляд савецкага чалавека, растуць яго культурныя запатрабаванні. Разам з гэтым развіваецца і ўмацоўваецца матэрыяльная база ўстаноў культуры і кіно. За бліжэйшыя 5—10 гадоў прадугледжваецца стварыць у кожным раённым цэнтры паўнацэнны культурны комплекс (Дом культуры, кінатэатр, дзяржаўны або грамадскі музей, парк культуры і адпачынку, музычная школа, масавая дзіцячая бібліятэка). За пяцігоддзе ўзнікнуць 19 новых раённых Дамоў культуры, вучэбны корпус Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, музычныя вучылішчы ў Брэсце і Мінску, памяшканне для Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў Мінску і абласнога тэатра ў Гродна. Пачнецца будаўніцтва Палаца мастацтваў у Мінску, адкрыюцца 669 новых клубаў і 448 бібліятэк.

Новыя помнікі і манументы ўвекавечаць выдатныя падзеі

ў нашай гісторыі, гераічныя подзвігі народа. Хутка закончыцца збудаванне мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць», узнімуцца помнікі Янку Купалу і Якубу Коласу ў Мінску, Францыску Скарыну — у Полацку, помнікі ў гонар бессяротных подзвігаў савецкіх людзей у Магілёве, у гарадскім пасёлку Акцябрскі.

Паспяховому выкананню намечанай праграмы сацыяльна-эканамічных мерапрыемстваў будзе садзейнічаць напружаная арганізацыйна-партыйная і палітычная работа. Вялізная армія палітінфарматараў панясе слова партыі ў народныя масы.

Выкананне намечанай праграмы залежыць ад кожнага працаўніка, усё роўна, дзе ён працуе, якую пасаду займае. Камуністы, камсамольцы, усе працоўныя рэспублікі накіруюць сваю працу, усю сваю волю і энергію на паспяховае ажыццяўленне вызначаных партыяй вялікіх планаў.

НАП

вымярае час, неабходны для выканання рабочых прыёмаў. Прафесіянальнае вока адзначаць, ці зручна ткачыся працаваць, ці не занадта нізка і часта яна нагінаецца. Ці не стамляюцца вочы? Ці хапае святла?

А вось станок, за якім працуе Алена Сяргееўна Мазуркевіч. Тут бланкота ўжо недастаткова — неабходны фотаапарат, кінакамера. Плёнку, на якой зафіксаваны рабочыя прыёмы такой спрактыкаванай ткачыхі, як Алена Сяргееўна, будуць вывучаць у лабараторыі НАП, аналізаваць, рабіць вывады. Праца па метаду А. С. Мазуркевіч або ткачыхі высокага класа Віцебскага дыванавага камбіната Раісы Пятроўны Хірувімавай вызваліць дзесяткі цыравальшчыц, занятых выпраўленнем браку. Скароціцца колькасць кантралёраў.

Вядома, адной кінастужкі недастаткова. Трэба прыдумаць, што зрабіць, каб рабочыя прыёмы лепшых сталі здабыткам усіх ткачых. І гэтым таксама зоймецца аддзел навуковай арганізацыі працы...

Апрача ўсяго гэтага, у нашу тэму па Брэсцкім дывановым камбінаце ўваходзіла задача знайсці рацыянальную арганізацыю працы рабочых дапаможных прафесій. Іх на камбінаце — больш 43% ад агульнай колькасці рабочых. Аддзел НАП камбіната, які ўзначальвае інжынер Рыма Іванаўна Смірнова, укараняе ў вытворчасць прапанаваныя рэкамендацыі.

Распрацавалі больш рацыянальны баланс рабочага часу памочнікаў майстра ткацкага цэха. На рабочых месцах электрамандэраў устаноўлены тэлефоны. Ёсць станок, які робіць спецыяльныя раменьчыкі. Раней гэтыя работы выконваліся ўручную. Там, дзе працуюць цыравальшчыцы, таксама ставяць станкі, якія палягчаюць іх работу. Палепшан тэмпературна-вільгацевы рэжым, павялічана вага пражы на пачатках. Гэта знізіла прастоі абсталявання.

Укараненне ўсіх гэтых і іншых прапаноў дапамагло сэканоміць больш як 60 тысяч рублёў. Калі ажыццёвіцца поўны комплекс мерапрыемстваў — а гэта будзе ўжо сёлета — 40 чалавек можна будзе перавесці на іншыя работы. Эканамічная эфектыўнасць складзе 146 тысяч рублёў, а прадукцыйнасць працы павялічыцца на 3,6 працэнта.

Але нават самая дасканалая арганізацыя ручной працы не дасць належных вынікаў. Трэба скарыстаць сучасныя тэхнічныя сродкі, высокапрадукцыйнае і зручнае абсталяванне. На прадпрыемствах тэкстыльнай прамысловасці рэспублікі працуе каля 5 тысяч ткачоў, якія абслугоўваюць станкі самых разнастайных канструкцый. За апошнія гады шмат зроблена, каб палепшыць умовы працы: замест старых станкоў паяўляюцца больш дасканалыя, высокапрадукцыйныя. На новых і працаваць лягчэй, больш прыемна. Той, хто быў у ткацкіх цэхах, напэўна, запомніў агульшальны шум ад соцень чаўнакоў, якія снуюць туды-сюды па ткацкай аснове. Старыя чаўнакі важылі ледзь не па кілаграму. На станках маркі СТБ замест чаўнака — захватнік вагою 40 грамаў. Безумоўна, такі станок працуе цішэй.

Напружанасць працы, моцны шум, недастатковая асвятленасць і адхіленні ад патрэбнага тэмпературна-вільгацевага рэжыму выклікаюць хуткае стамленне. Як жа дапамагчы ткачысе?

На прадпрыемствах рэспублікі шырока праводзяцца фізіялагічныя даследаванні. Паводле іх вынікаў укараняюцца найбольш прыдатныя рэжымы працы і адпачынку. На Мінскім тонкасуконным камбінаце Рэспубліканскі навукова-даследчы санітарна-гігіенічны інстытут рэкамендаваў абсталяваць рабочыя месцы адкіднымі крэсламі, палепшыць асвятленне цэха, забяспечыць ткачых індывідуальнымі процішумнымі сродкамі (антыфонамі). Перад пачаткам работы выконваюць уводную гімнастыку, у перапынках наладжваюць фізкультурныя паўзы.

На Аршанскім ільнокамбінаце калектыў інжынерна-тэхнічных работнікаў распрацаваў комплексны план НАП на 1971—1972 гады. У ім прадугледжана механізаваць транспартныя, пагрузачна-разгрузачныя і іншыя цяжкія работы на 19 участках, устанавіць больш як 130 адзінак новага тэхналагічнага абсталявання, забяспечыць усе вытворчыя ўчасткі санітарна-бытавымі памяшканнямі, укараніць тэхнічную эстэтыку. Ужо сёлета дзякуючы рацыянальнай арганізацыі працы швейна-аддзелачная вытворчасць пераведзена на двухзменны рэжым работы замест трохзменнага. Прадукцыйнасць працы па камбінаце павысіцца на 7%.

Узначальвае аддзел НАП інжынер высокай кваліфікацыі

Тамара Міхайлаўна Кулік. Увесь час удасканальваючы свае веды, Тамара Міхайлаўна падтрымлівае цесную сувязь з вытворчымі работнікамі.

Спецыяліст па НАП павінен мець разнастайныя і глыбокія веды, валодаць дастаткова шырокім кругаглядам, каб ахапіць усе пытанні, звязаныя з навуковай арганізацыяй працы. Апрача таго, яму трэба заваяваць вялікі аўтарытэт сярод работнікаў прадпрыемства, якое ён кансультуе, без гэтага немагчыма наладзіць цесныя дзелавыя кантакты. Іншы раз нават самыя выгадныя для прадпрыемства рэкамендацыі сутыкаюцца з аб'якавасцю яго кіраўнікоў. На жаль, яшчэ не ўсе яны ацанілі значэнне навукі арганізацыі і кіравання. Бывае і так, што вынікі даследавання «кладуцца пад сукно» і мерапрыемствы, якія забяспечваюць значны эффект, так і не атрымліваюць пуцёўкі ў жыццё.

І яшчэ. Работа службаў тэхнічнай інфармацыі на прадпрыемствах недастаткова звязана з работай аддзелаў НАП. Шмат якія цікавыя прапановы, ажыццёўленыя дзе-небудзь, застаюцца невядомымі на роднасных прадпрыемствах. Група інжынерна-тэхнічных работнікаў Гродзенскага тонкасуконнага камбіната ў садружнасці

з рабочымі ўкаранілі спосаб пнеўматычнай ачысткі прадзільнага абсталявання пры дапамозе спецыяльнага пісталета. Прапанова дала высокі эффект. А вось на Аршанскім ільнокамбінаце тэхналагічнае абсталяванне чысцяць шчоткамі. Гэта адымае шмат часу, забруджвае паветра. Інжынеры тэкстыльнага аддзела Рэспубліканскага цэнтара па НАП паведамілі аршанцам пра гродзенскі спосаб ачысткі. Прапанова была прынята. Яна рэалізуецца ў комплексе мерапрыемстваў НАП.

Такіх прыкладаў нямала. У рашэннях XXIV з'езда КПСС прадугледжана ажыццявіць у дзевятай пяцігодцы тэхнічнае пераўзбраенне лёгкай прамысловасці, павысіць прадукцыйнасць працы на 34%. Беларускае тэкстыльшчыкі да канца пяцігодкі павінны павялічыць выпрацоўку ўсіх відаў тканін на 91 млн. пагонных метраў, або на 50%. Каб ажыццявіць гэтыя задачы, трэба будзе не толькі ўкараняць новую тэхніку і ўдасканальваць тэхналагічны працэс, але і ажыццяўляць комплекс мерапрыемстваў па навуковай арганізацыі працы і кіравання.

А. КРУГЛОВА,
начальнік тэкстыльнага
аддзела Цэнтара па НАП

Малюнічыя тканіны Віцебскага шаўковага камбіната вельмі папулярныя, іх ахвотна купляюць і ў гарадах і ў вёсках нашай краіны. На здымку: ткацкая вытворчасць. На пераднім плане — маладая ткачыха Ніна Антонік (злева) і інструктар вытворчага навучання Галіна Мярзленка.

Фота Г. Усламава (БЕЛТА).

МЕРА ЛЮБОВІ

Ёсць рэчы, якія раскажваюць пра чалавека лепей, як самыя прыгожыя словы. Можна ніколі не сустрэцца з ім, не ведаць ні яго характару, ні густу і звычак і ў той жа час скласці аб ім яснае ўяўленне. Трэба толькі ведаць: што зрабіў ён у жыцці, у чым бачыў сэнс свайго існавання?

Ужо асвойвалі першыя зоркавыя трасы савецкія касманаўты, а нам доўга было невядома, хто ж сабраў іх у палёт, даў крылы, здольныя перамагчы сілу зямнога прыцягнення. Часам яго называлі Галоўным Канструктарам, часам наогул ніяк не называлі. Але мы былі перакананы: ён чалавек вялікага сэрца і смелай мары.

Пра жанчыну, якой прысвячаецца гэты расказ, шмат можна даведацца ў любым добрым калгасным садзе. Адзін старшыня доўга вадзіў гасця паміж радоў галінастых яблынь і груш, захоплена пералічваючы: «Вось гэта «беларускі сінап»... А гэта «непараўнальнае». Растуць у нас і яблык «бананавы», груша «бэра ранняя», сліва «ранняя лошыцкая», вішня «навадворская», чарэшня «прыгажуня», «мускатная»...

Словам, амаль поўная калекцыя гатункаў, выведзеных доктарам, заслужаным дзеячам навукі Эмай Пятроўнай Сябаравай, хаця прозвішча селекцыянера той старшыня так і не мог прыгадаць. А яна ж паклала пачатак селекцыі плодовых культур у Беларусі і да цяперашняга часу, нягледзячы на восьмі дзесятак гадоў, узначальвае гэту работу ў навукова-даследчым інстытуце плаводства, гародніцтва і бульбы.

Жыццё Эмы Пятроўнай можна назваць звычайным і незвычайным. Звычайным у тым сэнсе, што яе лёс нагадвае лёс многіх савецкіх жанчын, якія атрымалі неабмежаваны доступ да ведаў. А незвычайным таму, што пайсці ў вялікую навуку яна адважылася яшчэ да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Дачка беднага латышкага рабочага-муляра Сябаравы ў пачатку першай сусветнай вайны едзе ў Маскву, перабіваецца выпадковымі заробкамі, але ўсё-такі дамагаецца свайго: здае экзамен на атэстат сталасці і паступае на прыродазнаўчае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта Маскоўскага ўніверсітэта. То быў першы прыём дзяўчат у такую паважную вышэйшую навучальную ўстанову.

З перамогай Кастрычніка энергічную студэнтку падхоплівае імклівы вір новага жыцця. Вечарамі яна слухае лекцыі, а днём працуе ў аддзеле аховы мацярынства і дзяцінства Замаскварэцкага раёна сталіцы. У былых купецкіх асабняках арганізуюць яслі, дзіцячыя дамы, разам з чэкістамі ловіць беспрытульных.

Пасля заканчэння ўніверсітэта пераходзіць на работу па спецыяльнасці ў Наркамзем СССР. Тут, ва ўпраўленні садоўніцтва, і прыкмеціў яе выдатны савецкі даследчык прыроды, акадэмік Мікалай Іванавіч Вавілаў. У 1925 годзе ён раіць Эма Пятроўне паехаць у Беларусь для арганізацыі навуковай селекцыі плодовых культур. З тае пары і працуе ў Лошыцы Першай, пад Мінскам, гэтая цудоўная жанчына, латышка па нацыянальнасці, якая знайшла тут сваю другую радзіму.

За акном яе ўтульнага кабінета раскінуўся вялізны сад. З вясны і да позняй восені там, на доследных дзялянках, і праводзіць яна большую частку свайго рабочага часу. Але нават у гэтую гарачую пару тэарэтычная работа не спыняецца. Тэму сваіх цяперашніх пошукаў Эма Пятроўна сфармулявала так: «Цыталагічныя даследаванні, накіраваныя на вывучэнне зыходнага матэрыялу з мэтай падбору пар для скрывавання, выяўленне іх храмасомнага саставу і поліплоіднасці».

Не вельмі зразумела, праўда? Я таксама не ўсё зразумеў і таму задаў такое пытанне:

— Эма Пятроўна, з чым бы вы маглі параўнаць селекцыю па працаёмкасці і характары пошуку?

За доўгае жыццё Эма Пятроўна, мусіць, сама не раз пыталася ў сябе, чаго варта яе праца на фоне рознабаковай дзейнасці чалавека. Яна толькі на момант задумалася, быццам шукаючы найбольш ёмістыя словы для перадачы ўжо гатовай думкі.

— Селекцыйная работа па сваім характары, па сваёй шматбаковасці, складанасці, бадай, больш нагадвае працу пісьменніка, — адказала Сябаравы. — Пісьменнік, перш чым распачаць стварэнне якога-небудзь сур'ёзнага твора, павінен накапіць вельмі шмат дадзеных, аперыраваць вялікім матэрыялам. Тое самае і ў селекцыйнай працы. Селекцыянер павінен ведаць

расліну, яе патэнцыяльныя магчымасці, разнастайнасць раслін на зямным шары, ведаць, дзе яны жывуць, у якіх умовах растуць і што можна ўзяць ад іх для стварэння новага гатунку. З другога боку, калі пісьменнік піша кнігу, ён не заўсёды можа загадзя ведаць, ці доўга яна будзе жыць. Ёсць жа кнігі, якія жывуць доўга, калі не сказаць — вечна. Што датычыць гатункаў, то і там гэтая аналогія ёсць. Некаторыя адразу заваёўваюць вялікую тэрыторыю і жывуць вельмі доўга, а некаторыя хутка здымаюцца з вытворчасці.

— А ці ўсякі чалавек, схільны да селекцыйнай работы, можа рабіцца селекцыянерам?

— Калі зірнуць навокал, то селекцыянераў, як, дарэчы, і пісьменнікаў, быццам і шмат, а выдатных нямнога. Што паграбуецца ад селекцыянера? Ён павінен, калі можна так сказаць, вызваліцца ад усяго астатняга. Ёсць такі момант, калі селекцыянер цалкам жыве сваёй работай, калі ўсё, што не датычыць яе, ідзе на другім плане. Ён павінен быць вельмі назіральным. Прыкладу маленькі прыклад. Ідзе селекцыянер па садзе і раптам заўважае, што на адной расліне расце галінка некалькі іншага парадку. Другі чалавек, не такі назіральны, гэтага не заўважыць і пройдзе міма... Або, напрыклад, калі мы адбіраем сеянцы — з тысячы, з дзесяткаў тысяч — адзін, які будзе новым гатункам. Вось у гэтым і праяўляецца творчая работа. І не кожны здатны на такую руплівасць і, я сказала б, метадычнасць...

Звярніце ўвагу на суседства слоў — «творчая работа» і «метадычнасць». Метадычнасць азначае аднастайнасць, паўтарэнне адных і тых жа прыёмаў. Між тым некаторыя разумеюць творчы працэс толькі як імгненнае азарэнне, геніяльную здагадку, а не як вынік упартай, часам да сёмага поту напружанай шматгадовай працы.

Адсюль і неаднолькавае разуменне шчасця. Прынамсі, калі аўтар гэтага артыкула спытаў у Эмы Пятроўнай, што яна разумее пад шчасцем, то ў адказ пачуў:

— Мне хацелася б крыху перайначыць ваша пытанне, сфармуляваць яго так: якія хвіліны ў маім жыцці былі шчаслівыя? Ці дні?.. Першым такім шчаслівым днём быў дзень, калі я даведлася, што здала экзамен на атэстат сталасці пры Маскоўскай акрузе. Затым я перажыла некалькі шчаслівых дзён у час сваёй селекцыйнай работы. Уявіце сабе: селекцыянер шмат гадоў працуе, доўга чакае. Нарэшце, створаны новы гатунак. І запладаносіў. І, урэшце, калі гэты новы гатунак высокаўраджайны, з выдатнай якасцю плоду, пасля лютай зімы ўцялеў. Тады селекцыянер вельмі шчаслівы.

— Эма Пятроўна, — пытаюся я, — што вы хацелі б яшчэ зрабіць у сваім жыцці?

— Гатункі, выведзеныя мною і нашым калектывам, адпавя-

СЁСТРЫ

Даўно адгрымелі баі Вялікай Айчыннай вайны. 26 разоў адсвяткавалі мы перамогу над гітлераўскімі захопнікамі. Адбудоўвалі разбураныя ў час вайны гарады і сёлы. Адбудоўвалі і вырастаў наш прыгажунь Гомель. Людзі пачалі жыць у дастатку. Але не ўсе яшчэ раны зажалі. Многія абаронцы Радзімы не вярнуліся з вайны, многія вярнуліся інвалідамі. Партыя і ўрад праяўляюць аб іх вялікі клопаты.

Часта, вельмі часта даводзіцца ветэранам вайны звяртацца да дактароў. І тут дзейсную дапамогу аказвае ім гомельскі шпіталь інвалідаў Айчыннай вайны. У ім працуе дружны і

кваліфікаваны калектыў медыкаў, узначальваемы заслужаным урачом рэспублікі, кандыдатам медыцынскіх навук, дацэнтам Ібрагімам Леанідавічам Дружанам.

Выдатна працуе ўвесь гэты калектыў. Але я хачу раскажаць толькі пра дзвюх радавых працаўніц, медсёстраў Праскоўю Лявонцеўну і Марыю Лявонцеўну. Яны родныя сёстры з Магілёўшчыны. Вайна асіраціла іх, але яны не апусцілі рук, змагаліся ў партызанскім атрадзе.

І вось ужо 20 год, як я памятаю, працуюць сёстры ў самай гуманнай установе — шпіталі інвалідаў Айчыннай вайны.

даюць асноўным патрабаванням садоўніцтва. Аднак жыццё ідзе наперад. Мне б хацелася ў новай пяцігодцы перадаць у дзяржаўнае выпрабаванне гатункі, якія па сваіх гаспадарча-біялагічных асаблівасцях стаялі б значна вышэй за тыя, што мы маем на сённяшні дзень...

Я жадаю славу таму селекцыянеру ажыццяўлення задуманага, бадзёрасці, моцнага здароўя і раптам заўважаю ў кніжнай шафе сярод грунтоўных навуковых прац маленькі паэтычны зборнік у блакітнай вокладцы. Гаспадыня кабінета дазваляе мне паглядзець яго. Раскрываю на закладцы і чытаю:

Скажы мне, ці моцны
Ты, дружка, душою?
Якую вяршыню
Ты лічыш мяжою?

Ці йшоў ты, як гром,
Скрозь маланкавы вецер?
І ў моры якім
Кінуў якар пад вечар?..

Ці спела ў душы тваёй
Гордая сіла,
Як тая, што коней
Па стэпах насіла?..

А можа у свеце
З хвіліны з'яўлення
Туманам спаўзаў ты
Ў гарах на каменне?..

Скажы мне, ці стаў ты
Патрэбным на свеце?
І дзе тая зорка,
Што добраму свеціць?

Адна з пачынальніц латышскай паэзіі, Аспазія—любімая паэтэса юнацтва Эмы Пятроўны. І хоць мінула з тае пары болей чым паўстагоддзя, гэты верш і цяпер дарагі яе сэрцу. Сьюбарава адшукала сваю зорку. Зямная, блізкая, вясной яна загарэецца белым полымем на кронах яблынь і груш, чарэшань, вішань, сліў. І не толькі ў Беларусі. Многія гатункі, выведзеныя таленавітым селекцыянерам, знайшлі дарогу і ў родны горад Валміеру, што пад Рыгай, і на радзіму Мічурына—Тамбоўшчыну, і ў перадгор'і казахстанскага Ала-Тау...

Кожны павінен рабіць сваю справу ў меру сіл і здольнасцей—часта кажуць нам. Быццам усё правільна, быццам і адказаць няма чаго. Але вось знаёмімся з такімі людзьмі, як Эма Пятроўна Сьюбарава, і ловім сябе на думцы, што тут час гэты не хапае.

У меру сіл? Так. У меру здольнасцей? Вядома. Але ж кожная справа вымяраецца яшчэ і мерай любові да яе. Калі чалавек апанаваны гэтым пачуццём, то мяжа яго фізічных і духоўных магчымасцей як бы знікае. І тады нараджаецца цуд, падобны бурштынаваму яблыку ці касмічнаму карабелю, звонкаму важкаму коласу ці песні, што акрыляе душу. Усё гэта, разам узятае, і робіць нашу зямлю цудоўнай.

Ігар ПІНЧУК

СВОИ МЕРИДИАНЫ

...— Так, я Агапова. З часопіса? Сустрэцца? Не магу. Ні сёння, ні заўтра. Я вельмі занятая... І ў наступны тыдзень таксама не магу... Хай сабе і так—не хачу... Мне працаваць трэба, а не карэспандэнтаў прымаць... Так, перашкаджаюць... Бываеце здаровы!

І яшчэ адзін тэлефонны званок, і яшчэ адна такая ж размова. Ну і ну, падумала я, вось гэта характар! Можна і таленавітая, можа і разумная: нездарма ж галоўны канструктар завода, але столькі металу ў голасе, такі рэзкі тон, што хацелася, кажу шчыра, адступіцца. І адступілася б... Калі б не адзін даўні-даўні ўспамін, які на першы погляд зусім не быў звязаны з Агапавай.

...Мы ехалі ў адным купе. Дзве жанчыны, дзве спадарожніцы. Яна—на тагачасную маю мерку, зусім ужо старая жанчына, гадоў пад шэсцьдзесят. Маленькая такая кубышачка з вельмі, як мне здалася, злосным тварам. Выйшлі на адной станцыі. Ад вакзала да горада трэба было прайсці пеша кіламетры са два. Я глянула на вялікі чамадан маёй пажылой спадарожніцы і шчыра, ад душы прапанавала: «Дазвольце, я дапамагу вам». «Не маю патрэбы ў вашай дапамозе»,—адрэ-

зала яна. І мы моўчкі пайшлі далей.

У прыёмным пакоі санаторыя—а мы якраз туды і прыехалі абедзве—дзяжурная сястра ўзяла нашы пашпарты, пачэўкі і прапанавала: «Ёсць пакой на дваіх. Хочаце разам?» Мая спадарожніца рэзка павярнула галаву ў мой бок і тонам, ад якога ў мяне мароз пайшоў па скуры, спыталася-загадала: «Будзеце жыць са мной у адным пакоі?»

...Не буду расказваць, як праз некалькі дзён мы, нягледзячы на розніцу ва ўзростах, характарах, прафесіях, сталі сапраўды добрымі сябрамі. Якім тактоўным, далікатным і чутым чалавекам аказалася яна, якой мудрасцю і глыбінёй высакародства гучэлі яе разважанні аб жыцці, аб людзях! Хто яна была, гэтая жанчына? Старажылы-гамяльчане зразумеюць, каго я маю на ўвазе... Гадоў пятнаццаць назад яна была галоўным урачом гомельскай абласной бальніцы. Яна была жывой легендай горада, гэтая маленькая жанчына, такая суровая на першы погляд. Бальніца, хворыя былі для яе сэнсам жыцця. Усю душу, сэрца, а часам зарплату—ці многа трэба адзінокаму чалавеку?—яна аддавала тым, хто меў патрэбу

Медсястра... Здаецца, звычайны ты чалавек. Але якую вялікую справу ты зрабіла ў цяжкі для краіны час і робіш зараз.

Я памятаю і буду ўсё жыццё з удзячнасцю ўспамінаць цябе, як ты, будучы сама параненай, цягнула мяне на плашчпалатцы, несла пад градам куль і асколкаў.

Не адзін раз мне даводзілася далечваць свае раны ў гомельскім шпіталі. І заўсёды самае прыемнае ўражанне заставалася ў мяне аб працы медсястраў тэрапеўтычнага аддзялення Марыі Лявонцеўны Друян і Праскоўі Лявонцеўны Буракевіч...

Ф. ЖАНДАРАЎ,
інвалід Айчыннай вайны

СТРЭЛАЧНІЦА

Калектыў станцыі Баранавічы—Цэнтральныя святкаваў 50-годдзе старшага стрэлачніка Ніны Апанасаўны Сулейкі. У чырвоным кутку сабраліся рабочыя, служачыя, шмат цёплых слоў было сказана пра імянінніцу, ёй уручылі каштоўны падарунак. А на твары Ніны Апанасаўны была збынтэжаная ўсмешка. Пра што яна думала ў той момант?

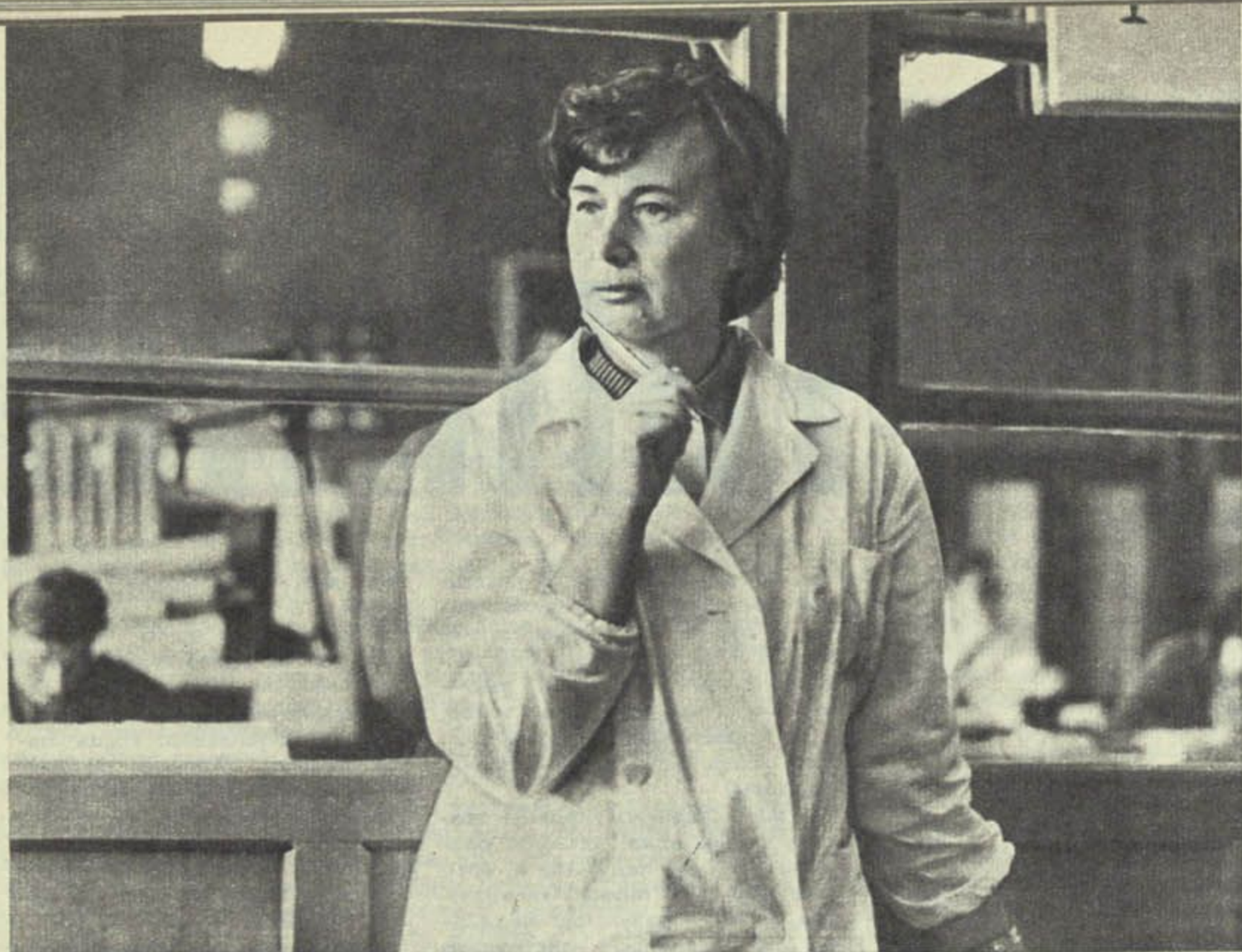
Вядома, аб пражытых пяцідзесяці гадах. Палавіна іх аддадзена нялёгкай працы стрэлачніка. Працавала на самых адказных стрэлачных пастах і заўсёды паспяхова спраўлялася з абавязкамі, трымала стрэлачную гаспадарку ва ўзорным парадку, ахвотна дзялілася вопытам работы з маладымі чыгуначнікамі.

Ніну Сулейку называюць на станцыі «гаспады-

няй паста». Яе партрэт на Дошцы гонару, у 1966 годзе яна была ўзнагароджана ордэнам «Знак Пашаны», у 1970 годзе—юбілейным медалем «За доблесную працу». Сёлета калектыў станцыі выбраў яе дэпутатам гарадскога Савета.

Ідуць да станцыі, грукучучь па рэйках паязды, сустракае і праводзіць іх. дае «зялёны» Ніна Апанасаўна Сулейка—гаспадыня стрэлачнага паста

Ул. СТРЫЖОЎ,
дзяжурны па станцыі
Баранавічы—Цэнтральныя

Галоўны канструктор
Мінскага гадзіннікавага
завода Антаніна Кузьмі-
нічна Агапавя.

Фота Ул. Вяхоткі.

Начальнік бюро новага
праектавання Ніна Са-
кольчык і вядучы кан-
структор Ядвіга Арсенць-
ева.

ў яе дапамозе, у яе клопатах. Легендай засталася яна і пасля сваёй смерці... Кажуць, на яе пахаванне прыйшоў ледзь не ўвесь горад, прыехалі людзі з навакольных і далёкіх вёсак і праводзілі яе ў апошні шлях так, як праводзяць самых блізкіх, самых родных. А я так і не сабралася з'ездзіць да яе ў камандзіроўку і напісаць пра яе, аб чым шкадую і зараз... Неяк пасля, у адным з твораў Івана Шамякіна, я сустрэла знаёмае імя — пісьменнік не мог абмінуць увагай такога своеасаблівага чалавека...

Вось якім можа аказацца той, хто спачатку пакідае зусім іншае ўражанне. І таму я не адступілася ад сустрэчы з Агапавай, хаця, выконваючы яе просьбу, асабіста пра яе пісаць не буду. Затое ўпэўнена: асацыяцыя з той, з другой жанчынай, прыйшла не выпадкова. Ёсць у іх шмат агульнага, хоць знешняга падабенства і няма. І для Антаніны Агапавы яе завод, яе канструктарскі аддзел — сэнс жыцця, справа жыцця... Строгая? Так. Але калі пра настаўніцу гавораць вучні такія класічныя словы: «Яна ў нас строгая, але справядлівая», можаце не сумнявацца: гэта настаўніца любімая...

Размова наша пойдзе пра канструктарскі аддзел завода.

Канструктарскі аддзел. Я не буду называць яго, як называюць звычайна, мозгам завода. Тут, на гэтым заводзе, у кожным цэху і адзеле, на кожным рабочым месцы думка чалавека і ювелірная даклад-

насць рухаў зліты ў адно — тут слова «мозг» у дапасаванні толькі да аднаго аддзела не гучыць. Тут думаюць усе. Кожны ў сваім напрамку. А каб зразумець напрамак аддзела канструктарскага, давайце ўспомнім першыя гадзіннікі Мінскага завода. Яны былі простыя, не надта прыгожыя, у металічнай аправе — першыя ластаўкі нашага гадзіннікавага беларускага... І была іх толькі адна мадэль. Зрабіць гадзіннік і зрабіць яго на канвееры — складаная і тонкая справа! Нездарма ж нават у Швейцарыі, класічнай краіне гадзіннікавай вытворчасці, толькі ў самы апошні час перайшлі на канвеерную зборку гадзіннікаў — змусілі сучасныя тэмпы тэхнічнага прагрэсу.

Дык вось, ад першага беларускага гадзінніка да нашых дзён мінула 15 гадоў. Швейцарыя стагоддзямі рабіла гадзіннікі, наша Беларусь — 15 гадоў. Але гляньце на прылаўкі магазінаў сёння. Дзесяткі разнастайных мадэляў маркі Мінскага завода, і якія мадэлі! Маленькія жаночыя залатыя і пазалочаныя, і мужчынскія, і сярэднія. Разнастайныя па знешнім выглядзе, дакладныя, зручныя. Беларускі гадзіннік не толькі пакарыў свой унутраны рынак, але і паспяхова выйшаў на міжнародны, стаў канкурэнтам вырабаў буйнейшых, здаўна вядомых гадзіннікавых фірм.

Новыя механізмы, новы знешні выгляд гадзінніка, яго новае «адзенне» — гэта і ёсць

справа канструктарскага аддзела завода.

— Чым займаецца наш аддзел сёння? Няхай раскажуць самі людзі. Я вас пазнаёмлю з імі, — замест расказу пра самую сябе прапанавала галоўны канструктор.

Чатыры напрамкі ў рабоце аддзела, чатыры невялікія інтэр'ю з канструктарамі. Хочацца падкрэсліць — з жанчынамі (тут наш слабы пол займае моцныя пазіцыі).

Ніна Сакольчык — начальнік бюро новага праектавання механізмаў.

— Вы бачылі гадзіннікі з календаром? З аўтапаздавадом?.. Гэта наша праца апошніх гадоў. Як нараджаецца новы гадзіннік? Атрымліваем заданне, даюць нам параметры, якія павінны мы вытрымаць па тыпажу. Закладаюцца пэўныя габарытныя памеры, дыяметры і вышыня. Вызначаецца загадзя дакладнасць ходу. Пачынаецца падрабязная тэхнічная распрацоўка задання, робяцца некалькі кінематычных схем, потым выбіраем найлепшую. Наступны этап — эскізны праект. Зацвярджаем яго ў навукова-даследчым інстытуце гадзіннікаў, а калі атрымаем згоду — пачынаем распрацоўку чарцяжоў. Гадзіннік мае каля двухсот дэталей. Трэба разлічыць зазоры паміж імі, разлічыць ход, баланс, параметр ходу (самы складаны разлік!) і многае, многае іншае. Нараджэнне новага гадзінніка — справа не аднаго года. У 67-м мы пачалі працаваць над гадзіннікам з

календаром, у 69-м — выпусцілі яго доследную партыю. Выпуск вытворчы пачаўся ў 70-м годзе. Вось так...

З выгляду яна зусім яшчэ маладая жанчына і вельмі, вельмі сціплая, сарамажлівая нават. Не верыцца, што на плечы гэтага сціплага чалавека кладзецца такая вялікая адказнасць. Але біяграфія Ніны дапамагае зразумець, чаму ёй даверылі такую справу. Яна пачынала сваю працу на заводзе зборшчыцай. Потым, пакуль вучылася на вярхоўным аддзяленні політэхнічнага інстытута, прыступку за прыступкай прайшла ўсе пасады, пазнаёмілася з усімі аперацыямі, якія існуюць на заводзе. Яна была адной з першых, хто асвойваў новы гадзіннік «Луч 22-09», потым была вядучым канструктарам гэтага гадзінніка, потым — начальнікам бюро.

Ядвіга Арсенцьева — таксама маладая жанчына, высокая, стройная. Вядучы канструктор па электрычных гадзінніках.

— Гадзіннікі заўтрашняга дня? Безумоўна, толькі электрычныя. Іх перавагі не трэба рэкламаваць. Памяняў батарэйкі — і, калі ласка, ходзіць гадзіннік дакладна і бездакорна цэлы год. Для маракоў, для геологаў, лётчыкаў, для людзей, якія не заўсёды маюць магчымасць дакладна правяраць час, вельмі зручныя такія гадзіннікі.

Па сутнасці гэта цаліна ў нашай справе. Уявіце сабе гадзіннік з маленькім транзістарам, кандэнсатарам, рэзістарам. Трэба многа вучыцца, чытаць спецыяльную літаратуру. Група ў нас чатыры чалавекі. Я, Іван Яфімавіч Пулькін і два маладыя выпускнікі радыётэхнічнага інстытута — спецыялісты па профілі. Сёлета па плане зробім першую партыю электронна-механічных гадзіннікаў, а ў 73-м годзе пачнем іх масавы выпуск. Работы шмат, трэба спяшацца і спяшацца.

Яна спяшалася і ў гэты момант. Прысела на хвілінку з чарцяжамі ў руках — і хутка ўстала і пайшла, заклапочаная сваёй справай — нашымі гадзіннікамі заўтрашняга дня...

А тыя гадзіннікі, якія носім мы на руцэ сёння? Яны падабаюцца вам? Пазнаёмцеся ў та-

кім разе яшчэ з адным канструктарам, які займаецца знешнім выглядам гадзіннікаў.

Людміла Яшчанка.

— Наша справа — знешні выгляд гадзіннікаў: карпусоў, стрэлак, цыферблатаў. Яна патрабуе спецыяльных ведаў і спалучэння дакладнай тэхнікі з эстэтыкай. Начальнік нашага бюро Святлана Нікалаева, канструктары Валянціна Асеецкая, Валянціна Шалупенка, мастак Аляксандр Сівакоў... Імкнемся не адстаць ад моды, арыентуемся на найлепшыя ўзоры сусветных стандартаў, і кожны ўносіць свае індывідуальныя элементы творчасці.

Я хачу зрабіць нашым жанчынам прыемны падарунак. Працую зараз над зусім новым па знешнім выглядзе гадзіннікам-бранзалетам. Такіх гадзіннікаў няма пакуль нідзе. Мне яны ўяўляюцца прыгожымі, з каляровымі цыферблатамі.

Па зборачных цэхах правяла мяне канструктар-тэхналаг — Альбіна Канстанцінаўна Лазарава. Чалавек з вялікім вопытам работы, знаўца гадзіннікавай справы. Мне ўжо вядома, якія задачы на пяцігодку пастаўлены перад Мінскім заводам, на колькі трэба павысіць узровень вытворчасці працы, павялічыць выпуск гадзіннікаў. Як ідзе завод да гэтага і як канструктарскі аддзел дапамагае яму?

— Гэта была цэлая рэвалюцыя ў нашай вытворчасці — перавесці звычайны лінейны канвеер на канвеер пазэлементнай зборкі дэталей. Спатрэбілася новае абсталяванне, вось гэтыя, бачыце, рабочыя месцы.

на якіх размяшчаецца адразу сто патрэбных работніцы дэталей. Націсне яна нагой педаль — і дэталі самі прыходзяць у рукі... Вось вакуумныя шоткі... Празрыстыя — каб зборшчыца адразу бачыла, якая дэталі ёй патрэбна, — пластыкавыя каробачкі, поліэтыленавыя пакеты. Усё гэта цяпер здаецца простым, здаецца, так і павінна быць. Але ж мы самі ўсё выдумлялі, шукалі, вынаходзілі разам з аддзелам навуковай арганізацыі працы завода.

22 брыгады пераведзены ўжо на метады пазэлементнай зборкі. Адразу ж значна павысілася прадукцыйнасць працы. У будучым, калі Альбіна Канстанцінаўна і яе таварышы закончаць сваю «рэвалюцыю», перавядуць усе брыгады на новы метады працы, завод яшчэ раз скажа «дзякуй» свайму канструктарскаму аддзелу.

...У аднаго добрага пісьменніка ёсць радкі, якія я зразумела прыкладна так: бываюць у чалавека хвіліны, калі яму здаецца, што ён знайшоў свой мерыдыян, сваю кропку найвялікшай раўнавагі. У такія хвіліны «быццам загараецца над ім светлая зорка» — наступае момант творчасці... Калектыву таксама можа знайсці «свой мерыдыян». Хоць і не напісала я нарыс пра галоўнага канструктара, але не шкадую, што пазнаёмілася з чалавекам, які задаў свайму калектыву такі стыль, такі тэмп работы — калі гадамі над ім можа гарэць светлая зорка творчасці...

А. УЛАДЗІМІРАВА.

НЯСТОМНАЯ

Вось ідзе высокая жанчына ў бялюткім халаце, і выхаванец аглядае сябе, папраўляе непаладкі ў туалете. Надзея Рыгораўна з дакорам ківае галавой і кажа:

«Ай-яй-яй! Сандалі зашпіліць лянучся! Цэлы дзень шлёпаеш імі... І табе не шкода іх? А як павесіў сваё зімовае паліто? Сам усё лета адпачываць будзеш, а яно па тваёй віне павінна мучыцца? Ты павесь яго акуратна, каб і яно адпачывала».

Надзея Рыгораўна Якавіна — кастэлянша. Гаспадарка ў яе клапатлівая і вялікая: уся пасцельная бялізна, адзенне і абутак для трохсот пяцідзiesiąці сямі выхаванцаў Жодзінскай школы-інтэрната. Яна — матэрыяльна адказная асоба, за ёю лічыцца маёмасць на дзесяткі тысяч рублёў. «Апрануць, абуць дзетак» — вось яе клопат. Але, сама таго не падазраючы, Надзея Рыгораўна яшчэ і выхавальнік, яна вучыць дзяцей берагчы шанаваць маёмасць па-дзяржаўнаму.

Неахайныя, леныя ў Надзеі Рыгораўны на асобай замётцы.

— Вось табе самая прыгожая кофточка, — кажа яна выхаванцы. — Вучышся ты добра, і чалавек добры. Так што ўсё па закону. А табе і ў гэтай добра будзе, — звяртаецца яна да яе сяброўкі. — Бяры, бяры... Выправіш дрэнныя адзнакі, тады прыходзь, падбяром лепшую...

Дзяўчынка збянтэжылася, але не крыўдуе, бо цёця Надзя — самы, самы справядлівы чалавек! Яна зменіць гнёў на літасць, ды гэта трэба заслужыць.

Настаўнікі і выхавальнікі не ў крыўдзе, што Надзея Рыгораўна ўмешваецца, як кажуць, у іх прамыя абавязкі. Наадварот, яны цэняць бескарыслівы, мацярынскі клопат гэтай жанчыны.

Прывялі, напрыклад, групу дзяцей у лазню — Надзея Рыгораўна абавязкова тут. Глядзіць, як дзеці апранаюцца, абуваюцца. Вось хлопчык толькі што ўвайшоў у лазню — і ўжо выскаквае апранацца.

— Так хутка памыўся? — пытаецца Надзея Рыгораўна. — А вушы? Шыю? — І яна закасвае рукавы халата, бярэ за руку «недамытага» і вядзе ў лазню. А дзецям нават падабаецца, калі іх мые цёця Надзя.

Мацярынскае вока гэтай жанчыны заўважае ўсё.

— Панчошкі твае трэба памяняць. Заходзь да мяне — падбяром, — гаворыць яна выхаванцу. Але дзеці ведаюць: перш чым выдаць новую рэч, Надзея Рыгораўна патрабуе, каб старую здалі чыстую, памытую.

— А як жа? У мяне склад, а не сметнік. Трэба ўсё рабіць па-гаспадарску!

І нясуць цёці Надзі на абмен дзіравыя чаравікі, начышчаныя да бляску, старыя, але чыста памытыя панчохи і шкарпэткі. Потым яна ўсё гэта перагледзіць, адбярэ, што яшчэ можна зацыраваць і зноў пусціць у карыстанне, а ўжо зусім непрыгоднае «спіша». Усяму гэтаму будуць сведкамі самі дзеці, якія атрымаюць наглядны ўрок беражлівасці і вялікай павягі да чалавечай працы.

На складзе ў Надзеі Рыгораўны чысціня і парадак. На паліцах — каробкі з новым абуткам: чынна, быццам на агляд, выстраіліся боты, валёнкі, чаравікі. Як у магазіне, у два ярусы вісяць паліто, сукенкі, касцюмы. За беласнежнымі фіранкамі ляжыць бялізна. Ля акна стол, накрыты абрусам з вясёлым узорам, а на ім кветкі. Гэта дзяўчынка-памочніца раз-пораз прыносяць букеты для цёці Надзі. За гэтым сталом яны ра-

зам працуюць: гузікі прышываюць, панчохі і шкарпэткі цыруюць, вядуць няспешную размову... Усё выкладваюць аб сваіх сем'ях гэтай немаладой жанчыне з вялікім шчодрым сэрцам — нічога не ўтояць: ні сваёй радасці, ні дзіцячага гора.

— Ты не сумуй, — супакойвае Надзея Рыгораўна дзяўчынку, — прыедзе твая мама. Гэта ж субота не апошняя? Трэба, дзетка, умець чакаць.

А сама крадком уздыхае: ну да чаго ж каменныя сэрцы! Радавацца такой дачцэ трэба, а тут — вось яно што... А маці не прыходзіць і ў наступную суботу. «Не выйшла ў яе, у маці, значыць, прыехаць. Чаго ж цяпер бедаваць. Да мяне ў гасці пойдзеш», — скажа Надзея Рыгораўна, і, глядзіш, адтала дзіцячае сэрцайка. Зноў зазвінеў смех, заўсміхаліся вочы...

Колькі дзяцей перабыло ў яе дома за адзінаццаць гадоў, што яна працуе ў школе-інтэрнаце! І кожнае дзіця знайшло тут сардэчнае цяпло і ўтулак.

...Калі ёй не было яшчэ дваццаці гадоў, яна нарадзіла сына. Ішоў чацвёрты дзень вайны. Давялося з маленькім туляцца па лясных зямлянках, мерзнуць, галадаць. Слабенькае, дробнае цельца дзіцяці падтрымлівала ў горы. Нарадзіўшы, яна павінна была адвесці ад яго смерць. Тады і прачнулася ў жанчыне вялікае пачуццё мацярынскай любові і адказнасці за жыццё малога. Як і ўсе маці, хавала апошні кавалак хлеба для свайго дзіцяці, а дзяліла яго на ўсіх дзяцей, якія апынуліся разам з ёй у зямлянцы. Дзяліліся жанчыны і тым бедным скарбам, які ўдалося ўхапіць з сабою, уцякаючы ад страшнага ворага, што прыйшоў і ў іхнюю вёску Грабёнка...

— Нацярпеліся, намучыліся, — гаворыць Надзея Рыгораўна. — Страшнае — мінулася. Сын мой вырас, працуе машыністам турбіны, і дачка ў мяне ёсць — вучыцца ў інстытуце. Муж пайшоў на пенсію. За ўсімі трэба прыгледзець. Прыбраць. Накарміць... Калі паспяваю? — перапытвае яна і паціскае плячыма: — Што ж тут дзіўнага? Праца, клопаты, з таго і жыццё наша складаецца.

А клопатаў, сапраўды, — хоць адбаўляй. Здаецца, ну якая ёй справа да пральні? Там ёсць свая старшая — з яе можна і спаганяць. Але Надзею Рыгораўну турбуе не гэта. Накідкі на падушкі машынай мыць нельга, хутка парвуцца. Што, калі прачкі забыліся пра гэта? «Сама сабе работу выдумляеш», — кажуць ёй. Але яна не зважае.

Па-гаспадарску, «па-дзяржаўнаму» цікавіцца яна кожнай справай. Угаварыла дырэктара школы Сямёна Філімонавіча купіць адразу па тры чохлы на коўдру кожнаму выхаванцу.

— Ды каштарыс, Надзея Рыгораўна, — адгаворваў дырэктар.

— Каштарыс, каштарыс... Кажу вам, акупіцца потым.

— Ды пакараюць мяне не потым, а зараз, — упіраўся Сямён Філімонавіч.

Але Надзея Рыгораўна дамаглася свайго. Чым часцей мыюць рэч, тым яна хутчэй зношваецца. Тэрмін носкі чохлоў тры гады, а капы — пяць гадоў. У Надзеі Рыгораўны яны служаць пяць і восем гадоў. Вось яна — эканомія. Сямён Філімонавіч усміхаецца і кажа: «Гэта свайго роду НАП у рабоце нашай Надзеі Рыгораўны».

...Штогод школу пакідаюць адны выхаванцы, на іх месца прыходзяць другія. За адзінаццаць гадоў змяніліся некаторыя настаўнікі і выхавацелі. У Надзеі Рыгораўны на гэта свая думка. «Дзень у нас ненармраваны. Ды і смешна ўкласці адносіны да дзяцей у нейкую норму. Звольніліся тыя, хто слабейшы. Асталіся, хто любіць дзетак».

Да іх ліку адносіцца і нястомная Надзея Рыгораўна Якавіна.

Л. ГАЛАВАНОВА

АДУКАЦЫЯ ў СССР

У ходзе выканання пяцігадовага плана 1966—1970 гг. было падрыхтавана 2,6 мільёна спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй і 4,4 мільёна з сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

У 1970 годзе вышэйшыя навучальныя ўстановы краіны выпусцілі 230 тысяч інжынераў, 67 тысяч эканамістаў, 146 тысяч настаўнікаў, 40 тысяч спецыялістаў сельскай гаспадаркі.

Цяпер 4,6 мільёна чалавек вучацца ў вышэйшых навучальных установах; 4,4 мільёна — у тэхнікумах і іншых сярэдніх спецыяльных навучальных установах; 2,4 мільёна — у

прафесіянальна-тэхнічных вучылішчах.

У сетцы вячэрняга і заочнага навучання займаецца каля 4 мільёнаў чалавек.

У 189 тысячах агульнаадукацыйных школ навучаецца 49,4 мільёна вучняў пад кіраўніцтвам 2,7 мільёна настаўнікаў і выхавальнікаў.

У 1970 годзе дзяржава выдзеліла на патрэбы асветы, навукі і культуры 24,5 мільярда рублёў.

Да 1975 года будзе завершан пераход да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі моладзі; у новай пяцігодцы будзе падрыхтавана 9 мільёнаў спецыялістаў з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй.

КОЛЬКІ НЕПІСЬМЕННЫХ НА СВЕЦЕ?

На зямным шары налічваецца зараз каля 750 мільёнаў непісьменных дарослых, гэта амаль 50 працэнтаў усіх мужчын і жанчын старэй 15 гадоў. У Афрыцы і арабскіх краінах з кожных 10 дарослых 8 непісьменных. А калі дадаць велізарную колькасць дзяцей школьнага ўзросту, якія не наведваюць школы, то ў выніку гэта складзе мільярд непісьменных — трэць насельніцтва зямнога шара.

Вялікія зоны распаўсюджвання непісьменнасці супадаюць з раёнамі эканамічна слабаразвітых краін. На першым месцы стаіць Афрыка, затым ідзе

Азія і Лацінская Амерыка. У Афрыцы не ўмеюць ні чытаць, ні пісаць 60 працэнтаў мужчын і 87 працэнтаў жанчын; у арабскіх краінах 65 працэнтаў мужчын і 85 працэнтаў жанчын.

Непісьменнасць — гэта адзін з вынікаў галечы. Ачагі непісьменнасці існуюць і ў некаторых краінах Еўропы, якія характарызуецца больш познім і нізкім узроўнем эканамічнага развіцця.

З даклада ЮНЕСКО на 32-й Міжнароднай канферэнцыі па пытаннях адукацыі.

СЯБРЫ

Рыгор ІГНАЦЕНКА

Непадалёк ад нашай вёскі жыве ў ляску лісіца.

Вяртаешся ранкам з палявання, а яна на поўні мышэй ловіць або за птушкамі ганяецца. Шмат разоў сустракаў я каля гэтага ляска рыжую кумку.

Але аднойчы, гляджу, на полі нехта іншы гаспадарыць. «Што ж гэта, думаю, за звер такі? І што ён тут робіць?»

Падыходжу бліжэй — кот! Самы звычайны хатні Васька: сам чорны, вусы рыжыя, грудка белая, на лапах светлыя шкарпэткі. Ад'еўся на лясных харчах, тоўсты стаў, сыты.

Сядзіць ён і ў мышыную норку глядзіць.

«Няўжо ён, думаю, лісу з гэтых месц прагнаў?!»

Сеў я пад куст і за катом назіраю. Праз нейкі час з хмызняку выходзіць і сама гаспадыня. Кот глянуў на яе ды зноў у норку ўтаропіўся. Лісіца выбрала сабе іншую норку, непадалёк ад яго, і таксама сцішылася. Гляджу я на гэтых дзвюх жывёлін — хатнюю і лясную — і ніяк не разумею, што іх звяло разам: гора ці радасць? А можа лісіца проста гасцінная гаспадыня ляска?

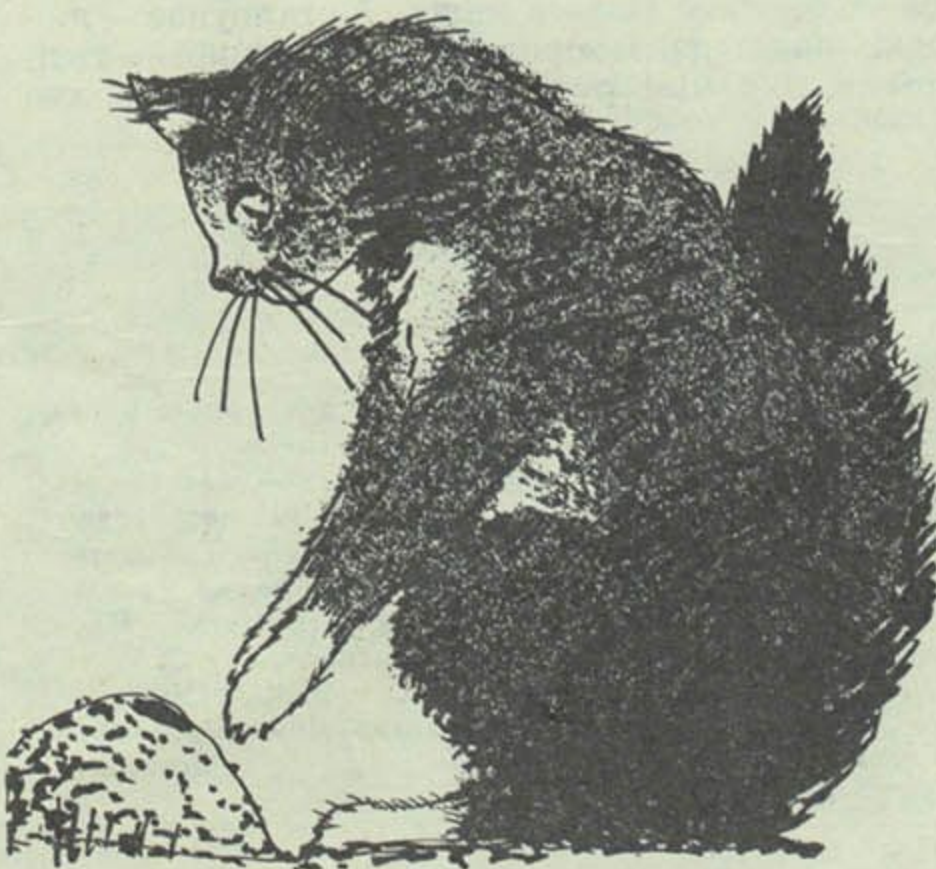
Дзе там! Ліса — драпежны звер. З зайцам бы яна даўно расправілася. А ката, хоць ён і хатняя жывёліна, не так проста ўзяць. У сваю чаргу і Ваську лясная суседка не па зубах была. А паколькі мышэй на полі было шмат, то яны разам, мірна і палявалі на іх.

Сядзяць лісіца з катом адзін супраць другога на поўні і адну справу робяць — мышкуюць. Толькі мышкуюць кожны па-свойму. Кот, той прыцісне лапамі да зямлі мышку, якая высунецца з норкі, цішжом з'есць яе, потым прайдзе да другой норкі і супакоіцца. Ліска ж хвіліны, каб не дурэць, не пражыве. Падкіне мышаня высока ўгару і абавязкова стараецца на лятэ ў рот злавіць. Або крыху прыцісне, каб яно ў норку не шмыганула, і давай за мышанём па поўні гойсаць. Кату гэта, відаць, не падабаецца. Ён адвернецца ўбок і не глядзіць на лісчыны забавы.

У момант небяспекі першая ў хмызняк кідаецца ліса. Услед за ёю коціць на кароткіх лапах непаваротлівы Васька. З хмызняку ж, наадварот, першы вылазіць заўсёды Васька, а потым ужо ліска, азіраючыся. Сябры займаюць свае ранейшыя месцы каля норак, і зноў на полі ўсталёўваецца цішыня.

Так вось кот з лісіцай дагэтуль у ляску жывуць. Жывуць мірна, разам мышэй ловяць.

Мал. К. Ціхановіча

Пятро ГЛЕБКА

Канец лета

Яблыкі даспелі...
У ярах глыбокіх
Дацвітае лета
Цветам журавін.
Адспявалі жнеі
На палях шырокіх.
Заспяваюць сора
У небе журавы.

Заўтра нам у школу...
Развітацца трэба
З тымі, з кім гулялі
Летняю парой:
З нашым шумным лесам,
З нашым сінім небам,
З нашаю блакітнай,
Быстраю ракой.

Мы ідзем на поле...
Тонкім павучыннем
І расой халоднай
Крыецца прастор.
Мы ідзем у пушчу...
Быццам у кручыне,
Галаву схіляе
Старадаўні бор.

Мы ідзем да рэчкі...
З намі па дарозе —
З поўначы сцюдзёны
Подых весярка.
І пад ім на воды
Ліст раняюць лозы,
І шуміць маркотна
Нашая рака.

Чуе, сора лёдам
Будзе ўся адзета,
На палях закружаць
Белыя снягі...
Да спаткання ж, рэчка!
Да другога лета,
Дарагія пушчы,
Нівы і лугі!

Заўтра нам у школу...
За сталы, за парты
Сядзем мы па класах,
Будзем працаваць,
Будзем весяліцца
І вучыцца ўпарта,
Будзем вечарамі
Лета ўспамінаць.

ХВАЛА РУКАМ ПРАЦАВІТЫМ!

Два дні, 17 і 18 ліпеня, на Брэстчыне праходзіў рэспубліканскі семінар. Вывучаўся вопыт вырошчвання высокіх ураджаяў і пераводу жывёлагадоўлі на прамысловую аснову, вопыт забудовы калгасных і саўгасных цэнтраў. Удзельнікі семінара наведалі адзінаццаць перадавых гаспадарак вобласці, сустрэліся са знатнымі паляводамі і жывёлаводамі прыбужскага краю, абмеркавалі многія праблемы развіцця сельскай гаспадаркі рэспублікі. У рабоце семінара прыняў удзел і выступіў з прамовай пры падвядзенні яго вынікаў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў.

Шмат цікавага і павучальнага ўбачылі і пачулі ўдзельнікі семінара. Кожны калгас і саўгас, дзе яны пабывалі, мае свой напрамак развіцця, свае асаблівасці, у кожнага — розныя ўмовы і магчымасці. Але аб'ядноўвае іх адна агульная рыса. Усе гэтыя гаспадаркі з'яўляюцца ўзорам творчага і прадуманага падыходу да вырашэння вялікіх і складаных задач, якія вынікаюць з рашэнняў XXIV з'езда КПСС і XXVII з'езда КП Беларусі. Яны паказваюць прыклад умелага выкарыстання рэзерваў і магчымасцяў, каб усямерна павялічваць вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі.

Далёка ідзе добрая слава пра калгас «Аснежыцкі» Пінскага раёна. Летась тут на кожныя сто гектараў зямлі атрымана па 1117 цэнтнераў малака і 138,2 цэнтнера мяса, з гектара пасеву сабрана па 42,5 цэнтнера збожжа. Пра такія паказчыкі ў многіх гаспадарках яшчэ толькі мараць. А аснежынцы ўжо лічаць іх пройдзеным этапам і вызначылі новыя, яшчэ вышэйшыя рубяжы. Да канца пяцігодкі ўраджай збожжавых яны мяркуюць давесці да 50 цэнтнераў з гектара! І гэта на палескай зямлі, якую раней лічылі беднай і неўрадлівай. Жывёлаводы змагаюцца за тое, каб у апошнім годзе пяцігодкі на сто гектараў зямлі атрымаць

2000 цэнтнераў малака і 210 цэнтнераў мяса.

Члены калгаса імя Жданава Пінскага раёна паказалі свінагадоўчы комплекс, які нядаўна пабудаван каля вёскі Сакалоўка. Вытворчасць свініны тут пастаўлена на паток. У саўгасе «Рагазнянскі» Жабінкаўскага раёна ўдзельнікі семінара наведалі комплексна механізаваны кароўнік, дзе раздача камбікорму аўтаматызавана па загадзя распрацаванай праграме. У саўгасе «Бродніцкі» Іванаўскага і ў калгасе «Новы шлях» Кобрынскага раёнаў яны знаёміліся з вопытам арганізацыі адкорму буйной рагатай жывёлы. У калгасе «Пагранічнік» Брэсцкага раёна ў цэнтры ўвагі быў новы птушнік, які стаў узорам комплекснай механізацыі і аўтаматызацыі кіравання вытворчымі працэсамі нават для тых гаспадарак, якія ўжо даўно спецыялізуюцца на птушкагадоўлі. Працуе на ім Любоў Калініна, яна адна даглядае 13 300 курэй-нясушак.

Вялікую цікавасць выклікалі новыя пасёлкі гарадскога тыпу, якія пабудаваны нядаўна ў саўгасе «Рагазнянскі», у калгасе «Савецкая Беларусь» Камянецкага, саўгасе «Мухавец» Брэсцкага раёнаў.

Новага шмат. А галоўнае — людзі, творцы вялікіх спраў — тыя, чые рукі пахнуць збажыною, хто

па-новаму гаспадарыць на зямлі, сваёй працай услаўляе наш час. Іх, стараных у працы, няўрымслівых у пошуках, можна сустрэць усюды — на жывёлагадоўчых комплексах, за рулём трактара, на чале брыгад і ферм. І ўсюды попеч з мужчынамі з гонарам нясуць працоўную вахту новай пяцігодкі жанчыны.

Выдатнымі працаўніцамі славіцца калгас «Аснежыцкі». З году ў год тут збіраюць высокія ўраджай. Рэкорд паставілі хлебаробы 2-й брыгады, якую ўзначальвае Людміла Журбіла. Кожны гектар даў тут летась па 47,5 цэнтнера збожжа. Удзельнікі семінара любаваліся дойным статкам. У стварэнні яго вялікая заслуга калгаснага заатэхніка-селекцыянера Ніны Буслейкі. З першых дзён арганізацыі калгаса працуе даяркай Вольга Зубко. Яна першая на Піншчыне перамахнула сямітысячны рубж, а сёлета хоча надаць ад кожнай каровы не менш як па 7300 кілаграмаў малака.

— А ўсяго за гэту пяцігодку думаю надаць ад сваёй групы 365 тон малака, — падзялілася сваімі планами перадавая даярка.

Вялікімі планами і смелымі задумамі жывуць перадавыя даяркі калгаса Герой Сацыялістычнай Працы Л. І. Канановіч і Герой Сацыялістычнай Працы дэпутат Вярхоўнага Савета БССР Л. І. Мазоль.

Высокіх паказчыкаў дабіўся калгас і па вытворчасці мяса. І тут прыклалі свае рукі жанчыны. На Любельскай ферме буйная рагатая жывёла, якую даглядае Соф'я Ранецкая, прыбывае ў вазе на 1200 грамаў за суткі.

У калгасе імя Жданава паўнаўладнымі гаспадарамі новага свінагадоўчага комплекса сталі механізатары. Знайшлася тут справа і для жаночых працавітых рук. Разам з механізатарам Міхаілам Бахурам працуюць і яго жонка Ганна Бахур і яе сяброўка Паліна Глазава.

Добры старт узялі жывёлаводы калгаса «Пагранічнік» Брэсцкага раёна. Больш як па дзве з паловай тысячы кілаграмаў малака ад каровы ўжо надаіла сёлета Наталля Хрусталёва. Высокіх паказчыкаў дабілася і Ганна Пекар, якая нядаўна ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Такіх людзей на Брэстчыне няма. Яны па праву носяць званне перадавікоў калгаснай і саўгаснай вытворчасці. А цяпер, пасля семінара, вопыт іх стане набыткам работнікаў сельскай гаспадаркі ўсёй рэспублікі. Хвала рукам працавітым!

В. НІКАЛАЕНКА,
А. КУКАРЭКА

ЛЕС—ЯЕ ПРАФЕСІЯ

Вольга Мацвееўна Отчын працуе 22 гады бухгалтарам Капліцкага лясніцтва, яе муж Яўген Пятровіч — лясніком. Спецыяльнасць лесавода прыйшла па душы і сынам Жэню і Віктару. Адзін працуе на Поўначы, другі заканчвае Беларускі тэхналагічны інстытут. А нядаўна Вользе Мацвееўне прапанавалі кіраваць лясніцтвам.

Мінула два месяцы першага квартала, і вытворчы кварталны план па высечцы догляду выканан на

101,5%. Гэта вялікае дасягненне ў рабоце Капліцкага лясніцтва.

Праца ветэрана лясной гаспадаркі адзначана падзякай. За паспяховае выкананне сацыялістычных абавязкаў Вольга Мацвееўна ўзнагароджана Ганаровай граматай Міністэрства лясной гаспадаркі БССР.

Р. САВОШКА,
дырэктар Даманавіцкага
лясгаса

Гомельская вобласць

МЕДАЛЯЎ яна не мае, дэпутатам не выбірала-ся, аўтарскага пасведчання на якое-небудзь вынаходства няма. Нават у прэзідыуме ні разу не сядзела Франя. Прафесія ў яе далёкая ад рамантыкі—матарыстка. Жыве ў звычайным рабочым пасёлку, якіх у нас шмат. Дзеці, муж, гаспадарка, адвечныя жаночыя клопаты. Ну, словам, жанчына як жанчына. А раскажаць пра яе, лічу, трэба абавязкова.

Першае, чым прывабіла мяне Франя,—дзецьмі. У яе іх пяць: самастойны, разважлівы ў свае семнаццаць гадоў Фелікс; крыху сарамяжлівая, ціхая Аня; падобныя, як блізныя (не ведаю, якое яшчэ параўнанне ўжыць, бо

боце ад самай раніцы да позняга вечара. Добра яшчэ, што не трэба ні дроў насіць (ёсць паравое ацяпленне), ні ў печы паліць (ёсць газ). Вада, гарачая і халодная, таксама ў доме. Таму дом, дзяцей, гаспадарку даглядае ў асноўным Франя. Але не адна, вядома. Карову, якую завуць Маліна, гоняць да статку Саша або Віця; Аня, калі трэба, можа яе падаіць. Кожны з дзяцей можа і парасят пакарміць, і агарод прапалоць, і ў магазін збегаць. Наогул тут звычайна ўсе ўсё робяць разам: і весялей, і лаўчэй, і хутчэй атрымліваецца.

Ад гаспадыні зыходзіць настрой добразычлівасці, узаемнай клапацілівасці, а часам і сяброўскай кплівасці.

вузел, дзе яна працуе, побач, за агародам.

У матарысткі надараецца і свабодная хвіліна. Тады яна бяжыць уніз, дапамагае жанчынам падносіць пясок.

— А чаго я сядзець буду?—кажа Франя.—Ці кавалак ад мяне адломіцца, калі дапамагу бабам?

«Кавалак» ад яе і сапраўды наўрад ці адломіцца: Франя стройная, моцная і ў той жа час вельмі зграбная. Калі я ўпершыню ўбачыла яе прыгожы твар, гордую паставу, увішныя, лёгкія рухі, адразу прыйшлі на ўспамін някрасаўскія радкі:

Коня на скаку
остановит,
В горящую избу войдет.

так нямнога трэба для гэтай радасці... Я, праўда, не заўсёды стрымліваюся: і злосная бываю, і пакрычу на каторага, але хутка адыходжу... Я не пра тое, каб кожнаму ў доме дагаджаць. Трэба, каб і пра цябе думалі...

Франя паглядзела на мяне і засмяялася:

— Можа вам здаецца, што я пра гэта кожны дзень разважаю? Не, часу не хапае думаць вось так. А за раз—проста давялося!..

Не, я думала пра іншае. Я думала: адкуль у Франі гэтая мудрасць? Ёй жа не 80 і нават не 50 гадоў...

Але калі ў дзесяць гадоў асталася без маці, міжволі многае будзеш разумець раней, чым твае аднагодкі. Франіну маму забілі фашысты.

— Я раскажу, як было тое, і плакаць можа не буду: колькі людзей загінула вось гэтак жа — бязвінна, — уздыхнула жанчына.

Расказвала, прыпамінаючы ўсё да драбніц, а пад канец усё ж заплакала.

Можна таму яна і разумее, як патрэбны дзецям матчыны клопаты і пяшчотнасць. І не толькі дзецям—наогул людзям.

А можна тады ў Франі на многае раскрыліся вочы, калі васемнаццацігадовай нявесткай засталася жыць у сваякроху, а дзевятнаццацігадовы муж пайшоў служыць у армію? Дарэчы, сваякроху Франя ласкава і пранікнёна і цяпер называе мамай.

А можна таму Франя рана зразумела жыццё, што давялося ёй стаць на працоўны шлях, калі многія яе аднагодкі яшчэ ў школе вучыліся? Да вайны толькі шэсць класаў скончыла, а ў вайну—якая ж вучоба? Пасля... Зразумела, што бацьку нялёгка з пяццю дзецьмі. Пайшла працаваць.

Ну, вось і расказала я вам крыху пра Франю. Не ўсё, вядома. Хіба можна раскажаць пра чалавека ўсё?

Вядома, такіх — звычайных жанчын багата. Яны як быццам і не вылучаюцца нічым у жыцці. Мы больш звяртаем увагу на тых, хто вызначыўся ў працы, мае модную ці рэдкую прафесію. Тыя ж, хто сціпла, з дня ў дзень акружае нас клопатамі, стварае ўтульнасць і зберагае наш час, пазбаўляючы ад мноства дробных спраў,—тыя застаюцца іншы раз незаўважанымі. А гэта ж так нялёгка—рабіць тое, чаго не заўважаюць.

З такімі, як Франя, добра і лёгка!

Т. МУХА.

Пухавіцкі раён.

Ф Р А Н Я

яны сапраўды блізныя), жвавыя свавольнікі Саша і Віця і, нарэшце, самыя малодшыя—васьмігадовы Толік.

Так, менавіта дзецьмі зрабіла Франя на мяне спачатку вялікае ўражанне.

Успомніце сваіх знаёмых: «Што-о-о?! Тут з адным не ведаеш, як управіцца, а калі б двое ці, крыў божа, трое? Не, з нас хопіць». Прызнайцеся, вы не раз чулі такія разважанні, а можа і самі мяркуеце менавіта так.

А Франя ніколі не засмучаецца шматлікасцю сваёй сям'і. Наадварот, шкадуе, што дачушка пакуль што адна, і спадзяецца, што будзе яшчэ. Цяжка сказаць, чаго больш у гэтай маме—мяккасці ці строгасці, паблаглівасці ці патрабавальнасці. Адно толькі акрэсліваецца адразу—яна цяпець не можа хлусні. Ні ў чым і ніякай.

Франя даведлася, што Фелікс употайкі курыць.

— Курыш?—спытала ў сына.

— Куру...—а сам вочы ўніз.

— А хаваешся чаго? Хочацца лепшым здавацца, чым ёсць? Няма чаго выкручвацца. Курыш—дык не хавайся.

Можна і не зусім удалы прыклад, але такая ўжо Франя ва ўсім—шчырая, нястрымная, прамая.

Франі муж, Эдуард Камінскі,—начальнік балотападрыхтоўчага ўчастка на торфапрадпрыемстве «Сяр-геевіцкае». Прападае на ра-

— О-о-о, наш бацька! Ён жа век-векам на балоце сваім прападае. Дома—госць. Вось спытайце, спытайце ў яго—колькі гадоў жонцы—далібог, не скажа!

Эдуард схіляе галаву, чырванее:

— Годзе табе ўжо, маці, годзе... Пагаманіла—і хопіць.

— А што я казала—і не ведае!—абводзіць нас гарэзлівым позіркам Франя.

Але, застаўшыся са мной адзін на адзін, яна робіцца сур'ёзнай.

— Што я без майго Камінскага? Дома ён мала бывае, праўда. Але ж я разумею—праца ў яго такая. Камуніст жа ён.

Франя ідзе да шафы, нясе папку:

— Вось тут узнагароды Эдзевы.

І паказвае Грамату Вярхоўнага Савета БССР, шмат іншых грамат, падзяк, пасведчанне ўдзячнасці камуністычнай працы. Асобна—дзве скрыначкі з медалямі...

— Паважаюць на рабоце Эдзіка. Ды ён калі і дома, не спачне ні хвілінкі. То мне дапамагае, то нешта ладзіць, майструе.

Крыху памаўчаўшы, Франя дадае:

— Я ж раней, пакуль дзеці былі малыя, не працавала. Пайшла на работу, калі ўжо сюды пераехалі. Думаеце, была б матарысткай, калі б не Эдзік? Гэта ж ён мяне вывучыў.

На работу Франі хадзіць недалёка: бетонарастворны

Франя ўсё пасмейвалася ды адмахвалася, калі я казала, што яна—малайчына: столькі дзяцей мае, на работу ходзіць, трымае ў парадку і кватэру, і агарод, і гаспадарку. Потым, крыху сумейшыся, яна кажа:

— Ведаеце, у мяне ж таксама медаль ёсць — «Матэрына-славя». Вы не падумаеце, што я хвалюся, але ж гэта вельмі правільна дзяржава наша робіць, што жанчыну за дзяцей узнагароджвае.

І тут пачалася цікавая гаворка, у якой гэтая жанчына яшчэ больш прывабіла да сябе. Я казала ўжо, што спачатку я адчула прыхільнасць да Франі з-за яе дзяцей. Тут размова таксама зайшла пра іх, пра тое, якая гэта нялёгкая справа—гадаваць. А пасля... Пасля я адкрыла, што Франя — дыпламатка.

— Вось вы кажаце, што ў мяне гняздо—мілае, утульнае. Думаеце, яно само такое атрымалася? Не. Скажу вам па сакрэту—лад у сям'і ад жанчыны ідзе. Яна павінна ўмець усё: быць вясёлай, калі няма гумору; пайсці ў госці, калі хочацца пабыць дома; зрабіць выгляд, што сярдуеш, калі самой смешна; нешта не заўважаць, а тое-сёе ні ў якім выпадку не прапусціць без увагі. Хіба мужу прыемна, калі жонка ўвесь час незадаволеная, кіслая? Хіба добра ў той хаце дзецям, дзе яны кожны дзень не атрымліваюць хоць маленькую радасць? А ім жа

ТОЙ КУТОК ЗЯМЛІ...

...Вновь я посетил
Тот уголок земли, где я провел
Изгнанником два года незаметных.
А. С. ПУШКИН

Помнік Пушкіну ў Пушкінагорску.

Тут жыла Арына Радзіёнаўна, няня Пушкіна.

Ад Пушкіна—з твораў Пушкіна...

Магіла А. С. Пушкіна.

Не зарасце народная сцяжынка...

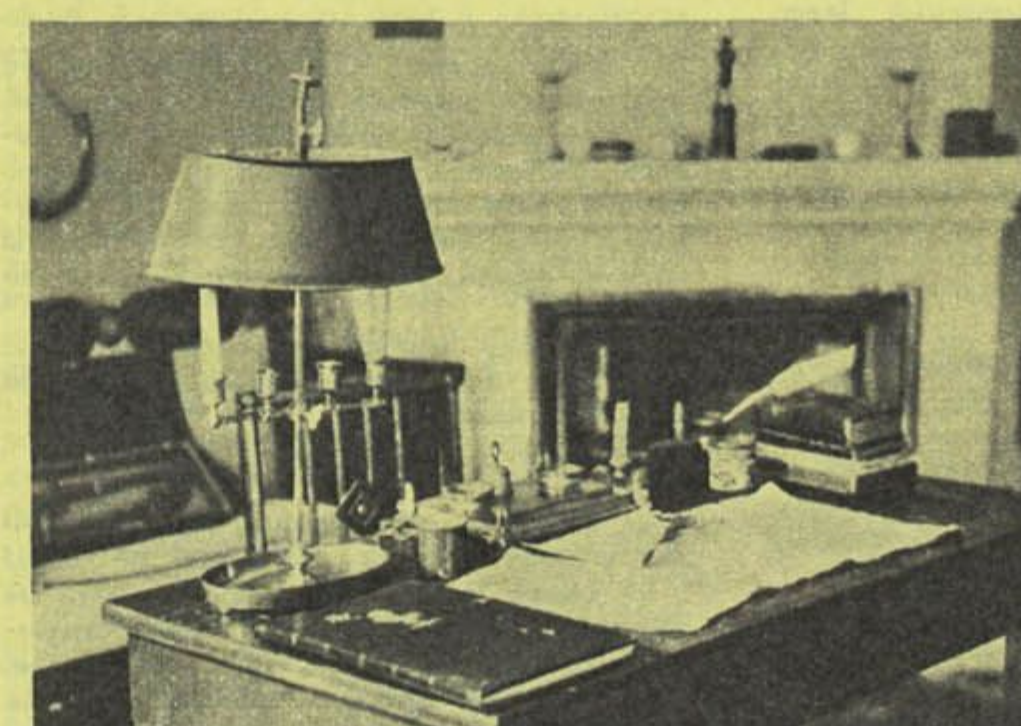

Ад Пушкіна—з твораў Пушкіна...

Магіла А. С. Пушкіна.

Фота Ул. Вяхотні.

Кабінет паэта ў Міхайлаўскім.

Дарога на Трыгорскае.

Што тоіць тут само паветра? Адкуль гэтае пачуццё: «Калі ходзіш цяпер па запусцелым парку, з такой страшэннай інтэнсіўнасцю думаеш пра Пушкіна, што, здаецца, ніколі не здзіўіся б, калі б раптам з-за купы дрэў або з-за вугла будынка з'явілася б яго задуманная постаць». Гэта сказаў Луначарскі... Луначарскі? Але ж гэта я, гэта вы, калі вам давялося тут пабываць, гэта кожны з нас мог бы сказаць такія словы, бо кожны перажыў такое ж пачуццё.

Адкуль толькі гэта ўсё так знаёма? Вось такім, менавіта такім бачыў ты—толькі дзе? калі?—і гэты парк векавечны, парк сяла Міхайлаўскага... І гэты «дамок апальны», дзе жыў ён з беднай няняй сваёй, і гэты ганак... І ўсё непашуторны, такі пушкінскі вобраз рускай прыроды. І «холм лесісты», і «Сорот голубая», і «дуб уединенный», і «темный сад с его прохладой и цветами», і луг, і дарога, і тая «ель», дзе «ветру в дар» павесіў ён сваю «звонкую свирель». Усё, што бачыў некалі паэт, да чаго дакраналася яго натхнёная муза, усё, аказваецца, жыло ў тваёй душы даўно ўжо, і ты нават не падазраваў, якое там было багацце, чым так шчодро адарыў цябе паэт. Дык вось яна, сіла высокай паэзіі! І вось чаму і цябе, як некалі самога паэта, тут, у гэтым свяшчэнным кутку зямлі, «минувшее... объемлет живо, и, кажется, вечор еще бродил я в этих рощах». Толькі замест «я» хочацца сказаць «ён»... Ён, Пушкін...

Дзень добры, Аляксандр Сяргеевіч! Бачыш, як ідуць да цябе людзі, як не зарасла яна, народная сцяжынка, да цябе, бачыш, што тваю памяць, памяць вялікага паэта, не глынула «медленная Лета», бачыш, як доўга ёсць і будзеш ты любіць тым народу, што добрыя пачуцці лірай абуджаў. І што ў свой век праславіў ты свабоду! І што... Але хіба ж пералічыш усё, што даў Расіі, рускаму народу Пушкін! З якою жываю сілаю гучыць тут кожны радок, памятны кожнаму яшчэ са старога школьных хрэстаматый, як зноў і зноў здзіўляешся таленту генія, яго бачанню і яго прадбачанню... Быў адзін нечаканы момант, калі я, прызнаюся, нават пахаладзела ад гэтага пачуцця. Ля магілы Пушкіна ўзбраўся на агарожу трохгадовы хлопчык і так весела пачаў забаўляцца, што збянтэжаная маці, пачырванеўшы, хуценька сцягнула яго адтуль, аглядаючыся навокал: што скажуць людзі? Забаўляцца на такім месцы? І ўспомніліся радкі:

И пусть у гробового входа
Младая будет жизнь играть...

Забаўляйся, хлопчык... Прыйдзе час, і ты будзеш ціха і задумліва стаяць тут, каля белага сціплага помніка, як цяпер стаяць тут кожны дзень тысячы людзей—паломнікі да свяшчэнных пушкінскіх мясцін. І ты даведаешся некалі, што і на гэтую святыню нашага народа замахнуліся ў гады вайны фашысты, даведаешся, што магіла Пушкіна—страшна нават згадаць такое!—была некалі замініравана. І ты зразумееш, чаму так баяліся і ненавідзелі яго ворагі, зразумееш, што светлы геній праз гады, праз стагоддзі сілаю свайго бессмяротнага слова можа ваяваць з цемрай.

...Паслухай, чытач. Калі ты яшчэ не быў тут ніколі, калі ў цябе падростаюць дзеці—падары ім і сабе святы! Збярыся аднойчы і з'ездзі на Пушкінскія Горы ў сяло Міхайлаўскае. Аказваецца, гэта зусім недалёка ад нашай Беларусі, паўтары гадзіны на самалёце з Мінска або некалькі гадзін язды на машыне ад Віцебска. Да свята—рукою падаць...

А. ПАУЛАВА.

ДЗІКАЯ КВЕТКА

Дуонг ТХІ МІНЬ ХУОНГ
(Паўднёвы В'етнам)

Апавяданне

Яны крочылі адзін за адным, з цяж-
касцю ўзнямаючыся па коўзкім ад гразі
схіле. Доўгім ланцугом калона цягнула-
ся з глыбіні даліны да горных вяршынь.
Тыя, што ішлі пасярэдзіне, бачылі над
сабой бясконцую нізку рэчавых мяшкоў
на прыгорбленых спінах людзей, а зза-
ду, унізе, калі азіраліся, — саламяныя
капелюшы на схіленых долу галовах. Ад
стомы па тварах расплыліся барвовыя
плямы.

З вуснаў у вусны перадаваўся загад:
— Прыспешыць крок — раён небяс-
печны!

Мясцовасць нагадвала малюнак з пач-
варнай фантастычнай казкі. Бамбардзі-
роўшчыкі «В-52» знішчылі джунглі, ага-

ліўшы латэрыт колеру крыві. Задуш-
ныя хімічнымі ядамі расліны шарэлі ў
тужлівай жалобе. Апаленыя агнём дрэ-
вы вытыркалі ў неба крывыя, ссечаныя
галіны.

Байцы Вызваленчай арміі былі мок-
рыя ад поту. За спіной у іх вісела зброя,
некаторыя неслі на плячах кулямёты.
На дзягах гойдаліся гранаты, мяшэчкі з
рысавымі прэснакамі і пляшкі з вадой.
Пры кожным кроку рыдлёўкі і кіркі,
прывязаныя да рэчавых мяшкоў, стукалі
па спіне, а пакеты з узрыўчаткай і па-
транташы балюча білі па баках.

Камандзір калоны Тханг час ад часу
паглядаў на свой ручны гадзіннік і кі-
даў позірк на тонкую постаць правадні-

цы Фуок, агента сувязі. Дзяўчына, не
азіраючыся, шпарка крочыла наперадзе.
Яе зачасаныя «пеўнікавым хвостом» ва-
ласы падскоквалі ў такт пагойдванню
плячэй. Калі яна пераступала цераз лу-
жыну, расколіну ў скале ці вузлаваты
корань дрэва, паштовая сумка біла яе
па спіне.

Па калоне прабег незадаволены шэпт:
— Хаця б крыху адпачыць! Учора ж
ішлі ўсю ноч!

— Дзве гадзіны крочым!
Нехта сказаў:

— Таварыш правадніца, не забывай-
це: у нас яшчэ не адзін такі пераход!
Ні слова ў адказ. Трэба ісці. Пад'ём
змняўся пад'ёмам, яшчэ больш стром-
кім. Шляху, здавалася, канца не будзе.
Тханг насупіў бровы і прабураў сабе
пад нос:

— Правадніца, вядома, мае права рэ-
гуляваць тэмп руху, але ж гэта ўжо за-
надта. Ад такой хады людзі падаюць з
ног, а ў нас ёсць хворыя...

Ён дагнаў дзяўчыну і сказаў:

— Ці не далі б вы таварышам карот-
кую перадышку?

Фуок павярнулася да яго і ціха адка-
зала:

— Гэты ўчастак пастаянна бамбэць і
абстрэльваюць з гармат. Час пераходу
строга вызначаны. Праваднік не мае
права парушаць рэгламент.

— Я разумею. Але ж вы самі бачы-
це — байцы выбіліся з сіл.

— Нічога зрабіць не магу, таварыш.
Людскі ланцуг зноў незадаволеная за-
гуў. Баец, які ішоў услед за правадні-
цай, сказаў:

— Мы стомы не баімся. Даказалі гэ-
та ў шматтыднёвых пераходах з фронту
на фронт. Але трэба правільна размяр-
коўваць сілы, каб захаваць іх для рашу-
чага моманту...

Фуок маўчала і па-ранейшаму ішла
наперад хуткім крокам.

Нейкі час напружаная цішыня парушалася толькі цяжкім дыханнем людзей. Нават самыя гаваркія не абзываліся ні словам.

Паднімаючыся па схіле, Тханг схопіўся рукамі за карань дрэва, каб не каўзнуцца ўніз. Раптам вочы яго радасна заблішчалі — ён убачыў горны ручай з крышталёна-празрыстай вадой. Павярнуўшыся да Фуок, ён сказаў з надзеяй у голасе:

— Тут вада. Можа зробім прывал, таварыш правадніца? Хлопцам даўно ўжо час снедаць.

Дзяўчына адказала:

— Месца небяспечнае. Яшчэ крыху пройдзем.

Тханг расчаравана ўсміхнуўся:

— На вайне, таварыш Фуок, няма бяспечных месц. Калі байцы не адпачнуць, дзе ў іх возьмуцца сілы працягваць шлях? У іх жа не так, як у вас, — наперадзе не адзін пераход.

Фуок нічога не сказала ў адказ, толькі вейкі затрапталі, нібы стрымліваючы слёзы.

Ледзь трымаючыся на нагах, Тханг паказаў правадніцы сваё калена:

— Гэта рубец ад раны, якую я атрымаў яшчэ ў баях з французамі. У мяне ногі не такія ўжо моцныя. Шмат хто з нашых байцоў таксама мае раненні.

Голас правадніцы не выдаў яе хвалявання:

— Я, таварыш начальнік, даўно ведаю гэтую мясцовасць — цішыня тут падманлівая. Варожыя самалёты ў самы нечаканы момант прылятаюць бамбіць гэты ўчастак, нават ночамі.

— Я гэта ведаю, — перабіў афіцэр дзяўчыну, — але фронт па прыродзе сваёй месца небяспечнае. Да таго ж, вы крышачку перабольшваеце. Скажаўшы гэта, Тханг раптам асекся і азірнуўся на байцоў — відаць, пашкадаваў, што ўступіў у спрэчку з правадніцай пры падначаленых.

Дзяўчына сцяла вусны, але ніводзін мускул на яе твары не варухнуўся. Бліскуча-вільготныя вочы яе глядзелі наперад.

Каля дзвюх гадзін дня калона прыбыла ў лагер.

Байцы адразу ж скінулі рэчавыя мяшкі і ўвесць свой рыштунак на вільготную зямлю, усыпаную апалым лісцем, загаварылі, пачалі весела пераклікацца, жартавалі.

— Фея лясная — усіх нас змардавала!

— Ногі ў яе з мармуру ці што?

Раптам усе позіркі скіраваліся на Фуок — перадаўшы атрад начальніку этапа, дзяўчына павярнулася і пайшла назад.

— На свой этап вяртаецца! Што яна — з жалеза?

— Калі нават пойдзе карацейшым шляхам і будзе шпарка крочыць, раней васьмі вечара не дойдзе.

Тонкая постаць дзяўчыны ўсё меншала і меншала на фоне размытай дажджом дарогі.

— Чаго яна так спяшаецца? Хай бы адпачыла ноч.

Нехта засмяяўся:

— Справа ясная: баіца спазніцца на спатканне. Моладзь!

У лесе пад густымі шатамі дрэў паволі наступаў змрок. Гару абвалакло мокрае павуцінне дажджу. У прасторных палатках байцы з асалодай пагойдваліся ў гамаках. Вецер мацнеў. Неўзабаве лес нібы праваліўся ў цемрадзь.

Раптам скрозь выццё ветру і плёскаў дажджу ўдалечыні пачуўся глухі рокат бамбардзіроўшчыкаў «В-52», і адразу, нібы раскаты грому, пракаціўся гул ад выбухаў бомб і снарадаў. Байцы насцярожыліся, гатовыя ў любы момант выскачыць з палатак і схавацца ў проціпаветраных равах.

Начальнік лагера, захутаўшыся ў нейлонавую накідку, прыйшоў да камандзіра атрада і папрасіў яго загадаць байцам адыйсці далей ад вялікіх дрэў.

Тханг запытаў яго:

— Як вы думаеце, дзе бамбят?

— Відаць, прасуюць дарогу, па якой вы толькі што ішлі. Чуеце, якраз у тым баку грывіць зеніткі?

На золаку выбухі пачалі сціхаць. Але моцны, парывісты вецер па-ранейшаму хістаў дрэвы. Са свінцовага неба густа ліў буйны даждж.

А палове шостаў працяглы сігнальны свісток абудзіў байцоў. Гучны шоргат лісця і гулкае хлюпанне гразі сведчылі пра тое, што набліжаецца вялікі атрад людзей. Неўзабаве ў лагер уступіла новая пяхотная часць. Людзі прамоклі да касцей, з іх запырсканага гразю адзення струменьчыкамі цякла вада. Калона ішла ўсю ноч.

— Гляньце — з імі Фуок! Наша Фуок! — пачуўся вокліч за спіной Тханга.

Усе адразу пазналі стройную постаць дзяўчыны, яе шпаркую паходку. Чорная блузка і штаны прыліплі да тонкага цела. Доўгія валасы пакрыліся пырскамі гразі. Авальны тварык здаўся схуднелым, але, як і раней, яго асвятлялі бліскучыя, вільготныя вочы. У руках дзяўчына трымала букетік дзікіх кветак з ружовымі пялёсткамі і пунсовымі тычынкамі. Фуок прывітала старых знаёмых усмешкай.

Нехта з байцоў сказаў:

— Нястомная, як паштовы голуб!

Дзяўчына збянтэжана ўсміхнулася і пайшла далей — да начальніка лагера.

— Так, яна не ведае стомы, — прамовіў камісар часці, кладучы свой мяшок на спілаваны ствол дрэва. Ён з палёгкай уздыхнуў і, павярнуўшыся да Тханга і байцоў, сказаў:

— Учора ўвечары, толькі мы на этапе ўладкаваліся спаць, прыйшоў загад неадкладна ісці далей. Адзіны свабодны агент сувязі ляжаў у гарачцы, а начальнік лагера пакідаць свой пост не мае права. І раптам бачым — вяртаецца Фуок! Уся да нітакі мокрая, запэчканая гразцю, быццам вывалілася ў канаве. Начальнік запытаў у яе:

— Зноў гуляла ў хованкі з «В-52»? Ты што, малышка, хочаш, каб цябе жывую зямлёй засыпала? Чаму не асталася там хаця б на ноч?

— У нас тут зусім мала людзей, — адказала яна. — Баялася, каб што-небудзь непрадбачанае не паставіла вас у цяжкае становішча. Акрамя таго, мне вельмі хацелася сабраць крыху лясных пладоў, каб прыправіць ежу, я ведаю адно месца.

Начальнік прапанаваў ёй астацца замест яго ў лагера, пакуль ён правядзе калону і вернецца, але Фуок рашуча запярэчыла:

«Не, дазвольце, я пайду. Вы павінны быць на сваім месцы — могуць прывесці параненых».

Не чакаючы адказу, дзяўчына пабегла да кастрышча і пачала хуценька распальваць агонь, каб згатаваць вячэру — падсмажыць маніёк. Начальнік замілава-

на пазіраў на яе, потым з горадасцю сказаў нам:

— Калі правадніком у вас Фуок, можаце быць спакойныя. Яна хуткая і спрытная, як вавёрка. Кожны дзень па два разы праходзіць гэты небяспечны маршрут і ўсё з усмешкаю на вуснах. Нішто не можа сапсаваць ёй настрой — ні наваліца, ні бамбёжка, ні аднастайная ежа.

Камісар паківаў галавой, і ў вачах яго бліснуў агеньчык захаплення:

— Таварыш той правільна сказаў. Ноччу мы самі бачылі яе ў справе. Каб вы толькі зірнулі на яе, калі на нас наляталі амерыканскія самалёты альбо дажджом сыпаліся снарады! Яна — энергічны і ўмелы камандзір.

Маладзенькі баец, кульгаючы, дагнаў Фуок і сказаў:

— Дайце, калі ласка, мне мой мяшок, таварыш. Вялікае вам дзякуй!

Дзяўчына скінула з плячэй рэчавы мяшок байца.

— Без вас не ведаю, як бы я дачыкільгаў сюды, — удзячліва прамовіў юнак.

Фуок ціха адказала:

— А ў мяне, таварыш, звычка такая — несці на плячах што-небудзь цяжкае: паштовую сумку ці рэчавы мяшок. Для раўнавагі.

Навокал гучна зарагаталі, і твар дзяўчыны заліла чырвань.

Раптам пачуўся свісток камандзіра, і калона рассыпалася па лесе — байцы пачалі вешаць гамакі і ўладкоўвацца на адпачынак.

Сеўшы на пляскаты выступ скалы, Фуок разгарнула свой пакецік з маніёкам і пачала есці. Жуючы, яна лісцем сцірала з ног кроў ад укусаў п'явак.

Тханг не адрываў позірку ад дзяўчыны. Раз-пораз ён кудлаціў сабе пяцярнёй валасы — відаць, нечым быў узрушаны. Потым падышоў бліжэй. Фуок узняла на яго вочы, усміхнулася і прапанавала пачаставацца маніёкам. Афіцэр моўчкі пазіраў на букетік дзікіх кветак, што ляжаў каля дзяўчыны. Нарэшце, запятаў:

— Для каго гэтыя кветкі, таварыш Фуок?

Дзяўчына адказала:

— Сёння вечарам мы прымаем у Саюз працоўнай моладзі новага члена. Вось я і сабрала маленькі букетік яму ў падарунак. У нас там прыгожых кветак амаль няма, а на маім маршруце іх можна знайсці каля вузлаватых карэнішчаў старых дрэў. На выгляд яны кволія і крохія, але стойка вытрымліваюць буру і самыя моцныя ліўні.

Яе шчыры, даверлівы тон падбадзёрыў Тханга, і ён сказаў:

— Учора, таварыш Фуок, я не зусім правільна паводзіў сябе і ў думках нават лаяў вас. Не злуйце на мяне, калі ласка.

Дзяўчына з непрытворным здзіўленнем зірнула яму ў твар сваімі празрыстымі вачыма:

— З чаго гэта вы ўзялі, што я злую? Хіба можна злаваць на барацьбітоў, якія змагаюцца супраць амерыканскіх інтэрвентаў і сайгонскіх здраднікаў?

У гэты момант Тхангу далажылі, што калона пастроена і гатова рушыць у дарогу. Афіцэр гарача паціснуў дзяўчыне руку і ўсхвалявана сказаў на развітанне:

— Дзякуй вам, Фуок! Да пабачэння, дзікая кветка!

Пераклаў з французскай мовы
Сямён ДОРСКИ

ГВАРДЫЙ СТАРШЫ ЛЕЙТЭНАНТ

У гэтым нарысе вядомы нямецкі антыфашыст Гуга Барс з вялікай павагай успамінае пра сваю баявую спадарожніцу рускую дзяўчыну Галіну Фядотаўну Храмушыну, якую антыфашысты называлі «Дзінай». Да Вялікай Айчыннай вайны яна працавала ў часопісе, у вайну была старшым лейтэнантам Савецкай Арміі. Галіну Храмушыну разам з групай немцаў-антыфашыстаў накіравалі ў тыл гітлераўскіх войскаў, і там гэтая група разам з беларускімі партызанамі змагалася супраць агульнага ворага. «Дзіна» была не толькі высокакваліфікаваным перакладчыкам, але і добрым таварышам, мужным змагаром. Сваім прыкладам яна зрабіла вялікі ўплыў на антыфашыстаў.

(Ад перакладчыцы).

Галіна Храмушына сярод немцаў-антыфашыстаў. Крайні злева—савецкі афіцэр, а апошні справа—Гуга Барс. 1944 г.

У лютым 1944 года яна сядзела за сталом насупраць мяне.

Было гэта ў Маскве, у доме Нацыянальнага камітэта «Свабодная Германія». Таварышы Вальтэр Ульбрыхт і Эрых Вайнерт абмяркоўвалі з прысутнымі задачы груп НКСГ¹ у нямецкіх часцях на акупіраванай тэрыторыі. Генерал-маёр Бурцаў прасіў нас звярнуць выключную ўвагу на тое, каб мы сваёй растлумачальнай працай расейвалі ў нямецкіх салдат страх перад палонам. Кожны нямецкі салдат павінен зразумець, што самы надзейны шлях на радзіму ляжыць толькі праз савецкі палон. У заключэнне ён сказаў, што камандзіры партызанскіх брыгад павінны дапамагаць нам, нямецкім антыфашыстам, весці такую працу. Трэба, каб нямецкія таварышы не толькі выдавалі лістоўкі, але, калі гэта спатрэбіцца, бралі на сябе задачы парламенцёраў, дабіваліся спынення бою і растлумачвалі салдатам, што існуе адзіны шлях на радзіму—праз палон.

Я сачыў за афіцэрамі Чырвонай Арміі, якія сядзелі за сталом. Адзін маёр, чатыры капітаны і, насупраць мяне, маладая дзяўчына—старшы лейтэнант. Яна шэптам перакладала сваім таварышам, калі гаварылі Вальтэр Ульбрыхт і Эрых Вайнерт, запісвала сёе-тое ў час выступленняў таварыша Мануільскага і генерала Бурцава.

У другой палове дня дзве нашы групы выехалі на фронт—у Гомель. Разам з намі былі тры афіцэры і два чырвонаармейцы-радысты.

Маладая дзяўчына, таварыш старшы лейтэнант Галіна Храмушына, таксама выехала з намі. Аказалася, што яна ўвайшла ў склад нашай групы. Мне гэта дзяўчына зда-

лася мілай і сціплай. Яна выдатна размаўляла па-нямецку. Але ці здолее яна нароўні з мужчынамі вытрываць усе нягоды і небяспекі ў варожым тыле?

Я насцярожыўся.

І на нарадзе нашай групы я выказаў свае сумненні. А пасля пагаварыў з савецкім афіцэрам маёрам Дзятленкам і спытаў яго:

— Ці можна мне, пры выпадку, перайсці ў другую групу, да вас?

— Чаму?—здзівіўся Дзятленка.

— Шчыра кажучы, я лічу, што таварыш старшы лейтэнант не вельмі нам падыходзіць, будучы жа даволі небяспечныя заданні. Магчыма, яна стане баластам для групы.

— Думаю, што вашы меркаванні беспадстаўныя, але я магу пацкавацца, ці можна вам замяніцца з кім-небудзь,—адказаў маёр.

— Дзякую.

Але замена не адбылася.

Я мусіў быць згадзіцца з тым, што гэтую «дзяўчынку» закінулі на парашуце з намі за 500 км ад лініі фронту. Так, гэта трэба было бачыць...

Яна аказалася нашым лепшым таварышам. Яна стала ўзорам для нас. Мы называлі яе «Дзіна». Сотні партызан былі яе сябрамі. Гэта была самая адважная і разумная жанчына, якую я сустрэкаў у жыцці.

Некалькі тысяч нямецкіх салдат былі абавязаны ёй жыццём.

Яна была актыўнай камсамолкай ужо ў школьныя гады. І ў інстытуце вызначалася выдатнымі поспехамі. У 1941 годзе добраахвотна пайшла абараняць Маскву, пасля была палітруком. Цудоўна ведаючы нямецкую мову, працавала ў палітупраўленні фронту перакладчыкам, затым—афіцэрам-прапагандыстам.

Яна размаўляла з тысячамі палонных нямецкіх салдат, хацела зразумець, чаму яны ваююць і паміраюць—бессэнсоўна паміраюць—дзея бязглуздай справы, дзея «Вялікай Германіі»...

Яна пісала тэксты лістовак, спрабуючы растлумачыць ім, што вайна нямецкага вермахта, якая патрабуе многіх ахвяр, вядзецца не ў інтарэсах нямецкага народа.

У час цяжкіх баёў у чэрвені-ліпені 1944 года перад партызанскім злучэннем капітулявала больш як 12 000 нямецкіх салдат і афіцэраў.

Тады мы з ёй былі ўжо на розных баявых участках, але я ведаў, што яна сама некалькі разоў была парламенцёрам. Яна ішла з белым сцягам, без зброі, да нямецкіх войскаў і дабівалася спынення бою.

Дакладна ніхто не мог сказаць, колькі разоў «Дзіна» выступала на франтах з гучнагаварыцелем да мая 1945 года. Але колькі нямецкіх салдат даведаліся ад яе пра верны шлях да жыцця!..

Галіна была прадстаўніком прэсы, калі ваенныя злачынцы ў Нюрнбергу паўсталі перад судом.

Барацьбе супраць фашызму і вайны яна аддавала ўсе свае сілы.

Яна пісала таксама карэспандэнцыі пра баявую дзейнасць нашай групы.

Іван Колас, член нашай групы ў 1944 годзе, капітан Савецкай Арміі, пісаў мне некалькі год назад:

«Ты, мусіць, ужо ведаеш, што нашай Галіны няма...

Гэта для нас усіх цяжкая страта. Яе дачцэ зараз 19 гадоў».

Мой баявы сябар Карл Рынагель, які цяпер жыве ў Вене, даведаўшыся пра дачасную смерць Галіны Храмушынай, прыслаў мне пісьмо, дзе былі такія радкі:

«Вялікі ўклад у паспяховую дзейнасць нашай групы, безумоўна, унесла «Дзіна».

Яна была незвычайным чалавекам. Усе, хто яе ведаў, не забудуць яе!

Для нас Дзіна была ўзорам таварыша... Шкада, што яна так мала была з намі, што яе жыццё так рана абарвалася».

Гуга БАРС, былы член антыфашысцкай групы

Пераклала з нямецкай мовы Таццяна ЗАРЫЦКАЯ.

¹ НКСГ—Нацыянальны камітэт «Свабодная Германія»—антыфашысцкая арганізацыя. Яна вяла сваю працу на фронце, а таксама і ў лагерах для ваеннапалонных. НКСГ выдаваў газету «Свабодная Германія». (Заўвага перакладчыцы).

Уладзімір КОРБАН

Бацькоўская дакормка

Байка

Талкова ўсё ж прадумана ў прыродзе.
Выводзяць, скажам, птушкі птушанят.

У час належны акурат
У пер'е моладзь убіраецца па модзе
І вась ўздымаецца, як кажучь, на крыло.
Бацькам даволі клопатаў было,
Але ж пазавіхаліся — і годзе.
Цяпер ляціце, дзеткі, ў белы свет
І самі дбайце пра абед.
Хто што здабудзе, хто што знойдзе,
Здавалася б, дык тое й з'еш.

Дык не ж,—
Прырода, бачыце, інакш рашыла:
Пакуль не ўвойдуць дзеці ў сілу,
Дакормліваюць іх бацькі.
І вась, бывае, птах, які
І бацьку перарос, і спрытны ўжо і лоўкі
І завіхацца пачынае ля сяброўкі,
А ўбачыць тату з мамай, абармот,—
Шырока разявае рот,
Крычыць і ежы патрабуе.
І многім птушкам у пару такую
Даюцца дзеці ў знак.
Дакормліваюцца і каршунята,
Сарачанята,

І шпачанята,
Вераб'янята,
І нават сам, даволі мудры, грак
Дзяцей дакормлівае так.
Але ўсяму канец нарэшце наступае,
Прырода знае,
Дакуль дзяцей дакормліваць бацькам.
Прайшла пара, а там
Карміся сам.

Бытуе і ў людзей
Святое правіла дакормліваць дзяцей,
Дапамагаць на ногі стаці.
І бацька тут любіць, любая маці
Гатовы ўсё аддаць і ўсё зрабіць,
Каб дзетак дакарміць.
Але часамі й так бывае:
Ужо й сям'ёю абзавёўся галубок,
А працаваць намеру ён не мае,
Ён толькі зяпу разявае,
Харчоў бацькоўскіх патрабуе, абібок.
Гатовы так сядзець нашчадак гэты лоўкі
На хлебе бацькавым аж да сівой галоўкі.

* * *

Ты заплачаш, і я заплачу,
Засмяешся, і я — вясёлы.
І жыццё наша — не па
сцэнаплану,
Непатрэбны яму рэжысёры.
Разам нам сумаваць і смяяцца
І бяду дзяліць назаўсёды.
...Пэўна, душы з аднолькавых
матрыц
Адлівала калісьці прырода.

Мікола ЧАРНЯЎСКІ

Начная размова

— Паглядзі,
Ля весніцаў
Ходзіць месяц
З лесвіцай.
— Любы,
Можа, прагані,
Каб не бачыў нас
Ані...
— Дай у вочы гляну...
Ты ж папросіш
Зорку з неба —
Як жа я дастану!..

З ПЕРАМОГАЙ!

На асфальце, на лініі фінішу, праведзена белая рыса і вялікімі белымі літарамі намаляваны словы: «Ура! Перамога!»

Адна з нядзель ліпеня ператварыла Аршанскае шасэ пад Магілёвам у трасу веласіпедных спаборніцтваў, у дарогу перамогі для лепшых веласіпедыстак рэспублікі. Адбыліся чэмпіянат БССР і спаборніцтвы на прыз часопіса «Работніца і сялянка».

Усе спартыўныя таварыствы прыслалі на чэмпіянат свае каманды, сваіх лепшых гоншчыц. Сярод іх студэнткі, работніцы заводаў і фабрык, працаўніцы палёў.

Праграма спаборніцтваў прадугледжвала індывідуальныя гонкі на 20 кіламетраў — і тут першае месца і га-

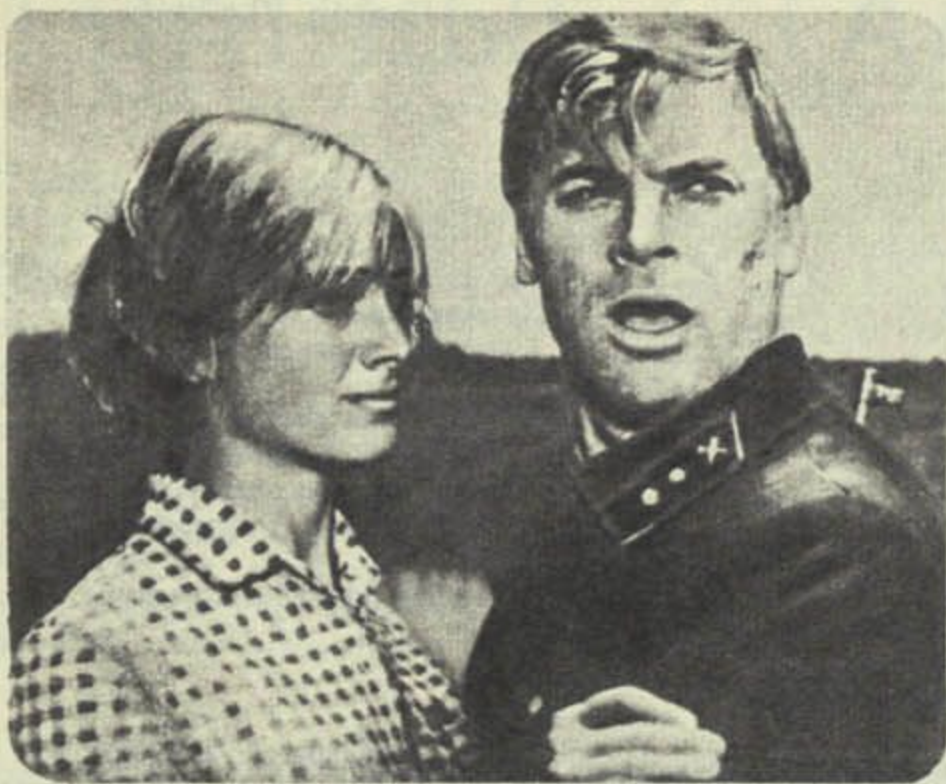
лоўны прыз заваявала Ганна Несце-рава.

Камандную гонку на 25 кіламетраў выйграла энергічная тройка спартаквак: Галіна Макаўчык, Ніна Падольская і Ала Аніскевіч. Першая ў гонцы на 65 кіламетраў — вядомая веласіпедыстка Ніна Бабак.

На спаборніцтвы сабралася шмат гледачоў і балельшчыкаў. На фінішы спартсменаў чакалі медалі і кветкі і дарагія кожнаму словы: «Ура! Перамога!..»

Тройчы прызёр спаборніцтваў Галіна Макаўчык. Яна заваявала адзін залаты і два бронзавыя медалі.

Кадр з кінафільма «Горад пад ліпамі».

«Сэрца Расіі» — так называецца новая шырокаэкранная кінастужка, створаная рэжысёрам Верай Строевай на кінастудыі «Масфільм» па сцэнарыі Д. Васіліу і А. Капланян.

Карціна прысвечана памяці тых, хто здзяйсняў рэвалюцыю ў кастрычніку 1917 года ў Маскве.

Як жыў, паўстаюць перад намі героі рэвалюцыйных баёў — бальшавікі, члены Маскоўска-

га Савета В. Нагін, Г. Усціевіч, П. Дабрынін, якія аддалі жыццё дзеля шчасця народа. Іх было шмат, і памяць пра іх мужнасць, яркі лёс, адданасць рэвалюцыі захоўваюць маскоўскія вуліцы і плошчы, якія яны любілі, па якіх хадзілі, на якіх змагаліся і перамаглі.

У галоўных ролях здымаліся Уладзімір Татосаў, Аляксандр Гай, Віктар Каршуноў, Алег Табакоў, Наталля Бандарчук.

Кінематаграфісты «Масфільма» перадаюць на суд глядачоў яшчэ адну сваю новую работу — каляровую шырокаэкранную мастацкую кінастужку «Маладыя», пастаўленую рэжысёрам Мікалаем Маскаленкам па матывах рамана Аляксандра Андрэева «Распадзіце нас, людзі».

Дзея фільма адбываецца ў нашы дні ў Маскве. Героі апавядання — маладыя будаўнікі, студэнты — нашчадкі слаўных традыцый сваіх бацькоў.

Побач з маладымі выканаўцамі Яўгеніем Кіндзінавым і Любоўю Няфёдавай у карціне выступаюць вядомыя майстры экранна Таццяна Пельтцар, Аляксей Глазырын, Нона Мардзюкова, Ала Ларыёнава, Армен Джыгарханян.

...9 мая 1970 года — у Дзень Перамогі — у Маскве каля Крамлёўскай сцяны, ля Вечнага агню, сустракаюцца тры сяброў — Барыс Папоў, Яніс Балодзіс і Косця Фралоў. Трыццаць гадоў таму назад яны пачыналі вайну, прыняўшы на сябе першыя ўдары ворага. Было гэта ў Ліепай, партовым горадзе Латвіі. Лёс раскідаў былых франтавых сяброў у розныя бакі. Сустрэўшыся ў сталіцы, яны ўспамінаюць тыя далёкія баявыя дні.

Гэтыя ўспаміны і пакладзены ў аснову новай

шырокаэкраннай мастацкай кінакарціны «Горад пад ліпамі», створанай рэжысёрам Алаізам Брэнчам на Рыжскай кінастудыі па сцэнарыі Сяргея Смірнова.

У галоўных ролях здымаліся Вячаслаў Шалевіч, Леанід Невядомскі, Віталій Каняеў, Любоў Віралайнен, Інгрыд Андрына.

Новая каляровая шырокаэкранная мастацкая кінастужка «Паланез Агіскага» выпушчана кінастудыяй «Беларусьфільм». Аўтар сцэнарыя Кастусь Губарэвіч, рэжысёр-пастаноўшчы Леў Голуб.

Гэта яркае хваляючае кінаапавяданне пра лёс таленавітага беларускага хлопчыка-музыканта, які астаўся без бацькі і маці на акупіраванай ворагам тэрыторыі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Галоўныя ролі выконваюць Ілья Цукер, Геннадзь Юхцін, Олеў Эскола, Альгерд Шалконіс.

Выпускаецца на экраны рэспублікі і новая мастацкая кінакарціна «Невядомы салдат», пастаўленая рэжысёрам Ігарам Шатровым на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горькага па матывах аднайменнай апавесці Анатоля Рыбакова.

У цэнтры кінаапавядання — вобраз учарашняга школьніка, які стаў

НАСТРОЙ І ЗДAROУЕ

У кабінет неўрапаталага ўваходзіць жанчына. Урач запрашае яе да стала, задае пытанні. Узрост — трыццаць гадоў. Скардзіцца на недамаганне: дрэнны сон, непрыемнае адчуванне ў вобласці сэрца, стомленасць, разбітасць.

«Разумеецца, доктар, я абышла ўжо многіх урачоў, але яны сцвярджаюць, што сэрца ў мяне здаровае. Шмат разоў мералі крывяны ціск, рабілі электракардыяграму. Кажуць, ніякіх адхіленняў няма, усё гэта нервы. Я ж ніколі раней не хварэла, доктар...»

— А які ў вас настрой апошні час?

— Няважны... На рабоце нядаўна былі непрыемнасці, пасварылася з начальнікам цэха. Дома — муж часта пачаў прыходзіць п'яны. Але хіба мог толькі настрой выклікаць захворванне?

Так, мог і можа. І нярэдка даволі цяжкае. Нервовая сістэма чалавека — гэта надзвычай велізарная і складаная гаспадарка — яна аб'ядноўвае ўсе органы і сістэмы ў адзінае цэлае, строга каардынуе іх работу і забяспечвае найбольш рацыянальны рэжым іх функцыянавання. Але вось чалавек адчувае адмоўныя эмоцыі. Адна дробязь наслаіваецца на другую, трэцюю... У кару вялікіх паўшар'яў паступаюць адзін за другім трывожныя сігналы. У залежнасці ад нашых перажыванняў мяняюцца крывяны ціск, колькасць адрэналіну, цукру і іншых рэчываў у крыві. Вучонымі ўжо даўно ўстаноўлена, што прырода такіх цяжкіх захворванняў, як гіпертанічная, язвенная хвароба, і многіх іншых ляжыць перш за ўсё ў расстройстве дзейнасці нервовай сістэмы. А каму не вядома пра ўзнікненне інфаркту міякарду пасля розных перажыванняў, хваляванняў!

Вялікі рускі вучоны Іван Пятровіч Паўлаў вельмі шмат увагі ўдзяляў значэнню слова ў якасці магутнага сродку барацьбы з цэлым радом захворванняў. Словам можна балюча ранаці, словам можна і вылечыць. Хто не чуў пра метады гіпнэрапіі, калі пасля некалькіх сеансаў унушэння людзі нярэдка вылечваюцца ад працяглай і пакутлівай хваробы. У шматлікіх успамінах людзі, якія асабіста ведалі Ул. І. Леніна, успамінаюць, як мог Уладзімір Ільіч літаральна некалькімі словамі стварыць нязмушаную атмасферу спакою, добразычлівасці, даверу. Пасля гутаркі з Ул. І. Леніным з'яўлялася жаданне працаваць яшчэ лепш, узнікалі новыя цікавыя планы, ідэі, расло і мацнела жаданне аддаць усе сілы барацьбе за перамогу сацыялізму. Вось гэтай глыбокай павагі да людзей пра-

рабочым дарожна-будаўнічага атрада. Сяргей Крашаніннікаў не толькі авалодвае першай у сваім жыцці прафесіяй, але

Кадр з кінафільма «Паланез Агінскага».

і па ўласным пачыне вядзе складаны і нялёгкі пошук людзей, што ведалі пра падзвіг байца, магілу якога знайшлі рабочыя пры пракладцы тра-сы.

У галоўнай ролі выступае малады акцёр А. Кавалераў.

У кастрычніку мы ўбачым новую шырокаэкранную мастацкую кінакарціну «Клаў — сын Марціна» вытворчасці Рыжскай кінастудыі. Аўтар сцэнарыя Яніс Луціс, рэжысёр-пастаноўшчык Альгерд Дункерс.

Фільм расказвае пра жыццё сучаснай сельскай моладзі. У ім узнікаюць праблемы, такія характэрныя для сённяшняга сясла. Чаму некаторыя маладыя людзі пакідаюць сяло і ідуць у горад, а іншыя, наадварот, астаюцца? На гэтае пытанне не так лёгка адказаць, бо прычыны могуць быць самыя розныя. Тут сплятаюцца і чыста асабістыя інтарэсы, і адносіны кіраўнікоў калгаса да падначаленых, а часам і чыста «выпадковы» збег акалічнасцей.

Будучы дэманстравацца новая ўзбекская мастацкая кінастужка «Пад пякучым сонцам», прысвечаная баваўнаводам, што асвойваюць велізарныя прасторы Галоднага стэпу, і таджыкскі мастацкі фільм «Бываюць

Кадр з кінафільма «Маладыя».

Кадр з кінафільма «Пад пякучым сонцам».

розныя дарогі», які расказвае пра жыццё шафёраў далёкіх рэйсаў.

З замежных кінастужак можна будзе прагледзець «Нечаканае знаёмства» (ГДР), «Прыгавор» (Венгрыя і Румынія), «Расказ пра нашу вёску» (ААР), «Сіман Балівар» (Італія і Іспанія), «Чырвоныя коннікі» (ГДР), «Вялікае жыццё» (Францыя).

Р. КРОПЛЯ

ЭКРАН

цы, сціпласці, ветлівасці, далікатных адносін адзін да аднаго там-сям нярэдка яшчэ не хапае. Здраеца, што ў асобных калектывах людзі дапускаюць грубасць і нетактоўнасць, размову на высокіх нотах, а гэта вядзе да асечак у нервовай сістэме. Гучна сказанае слова, недарэчная заўвага таварышу, нетактоўнасць у паводзінах — усё гэта далёка не бяскрыўдна. Сур'ёзныя расстройствы нервовай сістэмы пачынаюцца часам з глупства, з проста гучнай размовы або нязначнай спрэчкі.

Любую заўвагу можна зрабіць спакойна, не крыўдзячы чалавека, не прыніжаючы яго годнасць. І чалавек зразумее сваю памылку, пастараецца яе выправіць. Тая ж заўвага, зробленая груба, выклікае міжвольны пратэст, злосць. Зразумела, ні пра якую дзейнасць падобнай заўвагі гутаркі быць не можа.

Мне б хацелася звярнуць увагу васьм'яшчэ на што. Многія кіраўнікі, нават калі яны значна маладзейшыя за сваіх падначаленых, звяртаюцца да іх на «ты». Яны забываюць, што падначалены не заўсёды асмеліцца зрабіць заўвагу свайму начальніку. Усё яшчэ нярэдка выпадакі грубага абыходжання з жанчынамі. Справа не толькі ў тым, каб прапусціць жанчыну наперад у трамвай, тралейбус, але і ў тым, каб палегчыць яе працу, узяць на свае плечы хоць бы частку яе клопатаў, зразумець яе настрой.

Атмасфера непавагі адзін да аднаго, грубасць прыводзіць да канфліктаў, перашкаджае плённа працаваць, уплывае не толькі на здароўе чалавека, але і на яго працаздольнасць і, у канчатковым ліку, на прадукцыйнасць працы.

Мы зусім правільна нацэльваем насельніцтва на захоўванне

правілаў асабістай і грамадскай гігіены, праводзім месячнікі барацьбы за санітарную культуру, сочым за чысцінёй прадпрыемстваў грамадскага харчавання. І справядліва бачым у гэтым дзейсны сродак прадукцыі самых розных інфекцыйных захворванняў. Але як мала мы яшчэ сочым за атмасферай добрага настрою ў кожным калектыве і сям'і! Нярэдка забываем, што адно цёплае сяброўскае слова можа ўзняць настрой, павысіць працаздольнасць, палепшыць жыццёвы тонус.

Псіхалагічны клімат у калектыве ўплывае на настрой навакольных — значыць, ён мае вялікі ўплыў на прадукцыйнасць працы. Пры добрым настроі любыя непрыемнасці і дома і на рабоце пераносацца значна лягчэй. Цяжка чалавеку ў горы, калі ён адзін, але калі ёсць сябры, ёсць пачуццё «локця таварыша», яму лягчэй жыць і змагацца.

У недалёкім мінулым апублікавана серыя артыкулаў пад загалоўкамі «Беражыце мужчын», «Беражыце жанчын»... Беражыце адзін аднаго — раім мы, неўрапаталогі. «Слова не верабей, — гаворыць прыказка. — Вылеціць — не зловіш». Слова можа быць куляй, якая б'е без промаху. І тады нават медыцына бывае бяссільная. Не шкадуйце добрых слоў для людзей, што жывуць і працуюць побач з вамі. Тады і іншыя не пашкадуюць іх для вас.

І. АНТОНАУ,

дырэктар Беларускага навукова-даследчага інстытута неўралогіі, нейрахірургіі і фізіятэрапіі, доктар медыцынскіх навук, прафесар

19

Дзяржаўная бібліятэка БССР
І. Я. МЕРНА

Ба 4704

НАШ час адметны росквітам паэзіі. Яе ўплыў на чытачоў, у тым ліку на школьнікаў, нельга аспрэчваць. У якой жа меры вывучэнне паэзіі ў школе спрыяе развіццю правільнага, глыбокага і тонкага ўспрыняцця вершаў? Як чытанне і вывучэнне паэтычных твораў рускай класікі і сучасных паэтаў узбагачае маральна-эстэтычны воблік школьніка?

Яшчэ ў пятым класе Валя Мікалаева захаплялася лірыкай. Падабаліся ёй «Мцыры» і «Дэман» Лермантава, «Персідскія матывы» Ясеніна. Праўда, пры аналізе верша яна абмяжоўвалася выказваннямі «падабаецца» або «не падабаецца», не адразу магла перадаць яго змест. А ў сёмым класе Валя асэнсоўвала, аналізавала верш, тонка ўспрымала падтэкст, паслядоўна і поўна ацэньвала эстэтычную вартасць твора, давала яго лагічны аналіз.

Сачыненне Валі пра Пушкіна «Пачуцці добрыя ён лірай абуджаў» раскрывае складаны працэс маральнага развіцця дзяўчынкі. Валя піша:

«Тым і чароўная для нас лірыка Пушкіна, што ў ёй з дзівоснай шчырасцю і сумленнасцю паэт аддае сябе людзям—ці то бліжэй сябрам-сучаснікам, ці то далёкім нашчадкам. Яго вершы абуджаюць у сэрцах людзей любоў да Радзімы, імкненне верна служыць сваёй Айчыне».

Паэзія дапамагае Валі эмацыянальна тонка адчуваць навакольны свет, развівае пачуцці. Пры аналізе верша Нікіціна «Раніца» яна ўважліва ўдумваецца ў змест, успрымае яго маляўнічасць, звяртае ўвагу на цэнтральны вобраз, які ўплывае на агульнае ўспрыняцце верша. Не прайшло міма Валінай увагі і тое, што малюнк прыроды ў Нікіціна звязаны з людзьмі-працаўнікамі.

Характэр роднай прыроды, прыгажосць слова пра яе—усё гэта глыбока адчуваецца вучаніцай і ўзнімае яе на новую ступень маральнага і эстэтычнага развіцця. Валя не толькі называе любімых паэтаў і іх творы, але тлумачыць матывы выбару таго ці іншага верша. Змяняецца ацэнка і саміх паэтычных твораў. Валя піша: «Раней, калі я чытала Лермантава, мяне захапляў толькі змест, а цяпер улоўліваю мелодыю і рытм верша, стараюся адчуць галоўнае і паэмае, пра што хацеў сказаць паэт».

Цяпер Валя праяўляе цікавасць да грамадзянскай і інтымнай лірыкі, нават філа-

ЧАРОЎНЫ СВЕТ ПАЭЗІІ

софскай. Любіць і беларускую паэзію. Яе асабліва хваляюць вершы Максіма Танка «Рукі маці» і «Журавы Садака Сасака». Яна самастойна вызначае пачуцці і асноўныя думкі, арыгінальнасць мастацкага пазнання, выказаныя ў гэтых вершах.

Верш «Рукі маці» прысвечан жанчыне, маці. Колькі перанесла яна гора! Яе рукі рабочыя, абветраныя, апаленыя летняю спекаю.

«Колькі зрабілі гэтыя рукі для нас, дзяцей!—піша Валя.—На гэтых руках шмат маршчын, як і на твары жанчыны. Але ўсё гэта патанае ў пяшчотнай любові, калі збіраюцца ўсе дзеці. Маці пакладзе рукі на стол, і ў хаце робіцца святлей. Не толькі ў хаце, але і ў сэрцы. Чытаючы гэты верш, пачынаеш разумець і цаніць сапраўднае, натуральнае характэр. Усё аддае маці дзецям, усе нястачы церпіць дзеля дзяцей».

Валю захапляе свет лірызму, яна звяртае ўвагу на добрыя, станоўчыя якасці героя, унікае ў вобраз, намаляваны паэтам.

Але ж лірычныя творы толькі тады ўплываюць на думку і волю, калі вучні разумеюць лагічнае развіццё вобраза, умеюць раскрыць пачуцці, унутраны свет героя. Аналізуючы верш Максіма Танка «Журавы Садака Сасака», Валя сочыць за развіццём дзеі, разумее яе сэнс, хваляецца разам з аўтарам. Валя піша пра гэты верш: «Тут перададзена вялікая трагедыя. Трагедыя ўсёй зямлі. Хоць ні разу не было сказана слова вайны, але ўвесь верш поўны пратэсту».

Вучаніца глыбей пранікае ў своеасаблівы свет паэта. Верш падабаецца ёй тым, што ўзяты факт вельмі жыццёвы, гэтая праблема хваляе ўвесь свет. Яна ўсведамляе: каб глыбей зразумець тэкст, трэба прасачыць за ходам думкі, развіццём перажыванняў паэта.

Пры чытанні вершаў і ў гутарках аб іх пашыраецца круггляд дзяцей. Яны прывыкаюць аналізаваць вершаваныя тэксты, творча дадумваць напісанае, а самае галоўнае—вучацца любіць паэзію. Пад уплывам паэзіі адбываюцца змены ў адносі-

нах да былых сімпатый, да з'яў культурнага і сацыяльнага жыцця, да людскіх узаемаадносін.

Валя прыглядаецца да навакольных людзей, параўноўвае сябе з імі. Узнікае і фарміруецца яе самаўсведамленне. З'яўляецца шчырае жаданне заваяваць павягу дарослых, яна імкнецца да самавыхавання, хоча развіць або перарабіць тую ці іншую рысу свайго характару.

Вось урывак з сачынення Валі «Твой сучаснік», напісанага ў восьмым класе.

«Мой сучаснік... Вымаўляючы гэтыя словы, я думаю не толькі пра сваіх аднагодкаў. Кожны чалавек, незалежна ад яго ўзросту, калі ён непарыўна звязаны з жыццём свайго часу, калі ён жыве адным жыццём з грамадствам,—мой сучаснік».

І ўсё-такі пры гэтых словах тыя, каму 16—25, часцей звяртаюцца да нашага, так званага трэцяга пакалення.

З чым прыйшло яно? Што нясе ў сабе?

Па-мойму, пошук, пераадоленне ўласных недасканаласцей, неспакойнае пытанне «Ці правільна ты жывеш?». Ці правільна? Адкрываю старонку «Пунсовага ветраза» і акунаюся ў свет «пакутлівых і лютых» (як назваў маіх аднагодкаў Алег Табакоў). Яны стаяць на парозе жыцця. Перад імі—прастора будучыні, тысячы дарог. І трэба выбраць сваю, адзіную.

Ты чуеш біццё неспакойнага сэрца: «Кім быць?», «Якім быць?».

А тых, хто ўжо вызначыў свой шлях, хвалюе, як прынесці больш карысці людзям. І для ўсіх характэрна імкненне да лепшага. Ні хвіліны на месцы, наперад праз цяжкасці, праз уласныя няўдачы і памылкі.

Часам ворага цяжка пазнаць, ён ходзіць побач з вамі, а можа і хаваецца ў табе самім. Гэты вораг—жаданне пражыць спакойна, адсядзеца за чужой спіной, подлы прынцып: што мне, больш за ўсіх трэба? Гэта самы страшны вораг, бо ён нябачны. Для барацьбы з ім патрэбны і мужнасць і сіла волі, каб прызнаць подласць сваіх думак, каб пераадолець сябе. А зрабіць гэта часам бывае цяжэй, чым у атаку падняцця пад агнём: «Перамога ў жыцці пачынаецца з перамогі над сабой».

Вядомы акцёр Яхантаў гаварыў: «Мне здаецца, што палюбіць родную мову і адчуць яе багацце, яе прыгажосць можна толькі праз вершы, адчуць цалкам у самай высокай ступені пачуцця».

Чароўны свет паэзіі, дзе сэрца і розум гучаць ва ўнісон!.. Светлыя эмоцыі—магутны сродак расшырэння духоўных далействаў чалавека.

В. АЛЯШКЕВІЧ,
старшы выкладчык псіхалогіі
Мінскага педагагічнага інстытута імя Горкага

«Я табе нешта раскажу».
Фотаэцюд
І. Шабалінскага.

ЗНАЁМЦЕСЯ:

Чытаючы часопіс «Советская женщина», вы зробіце падарожжа па неабсяжных прасторах нашай краіны, пазнаёміцеся з жыццём нашых жанчын-працаўніц: як яны працуюць і адпачываюць, будуць сваю сям'ю і выхоўваюць дзяцей, як змагаюцца за мір і дружбу паміж народамі.

Відныя спецыялісты дадуць вам кулінарныя і касметычныя парады, навучаць вязанню. На старонках мод вы пазнаёміцеся з апошнімі мадэлямі адзення.

Чытаючы часопіс, вы будзеце

СОВЕТСКАЯ ЖЕНЩИНА

ЧАСОПІС

ў курсе дасягненняў савецкай навукі, навінак літаратуры і мастацтва, даведаецеся пра жыццё і барацьбу жанчын розных краін за свае правы, за мір і шчасце дзяцей.

Вы здолееце прыняць удзел у конкурсах, якія праводзіць рэдакцыя. Пераможцаў чакаюць каштоўныя падарункі.

Часопіс «Советская женщина» выходзіць на дзевяці замежных мовах. Калі вы вывучаеце адну з гэтых моў, часопіс дапаможа ўдасканаліць свае веды.

Ці TO па разгубленасці, ці забыўшыся, ці можа проста жадаючы застацца невядомымі, нашы карэспандэнты часам не ўказваюць свайго адраса. Адказваць няма каму.

Адказ—вось ён, пад рукамі, ды і імя аўтара, калі ён так хоча, рэдакцыя заўсёды гатова захоўваць у тайне.

Ванда і Леакадзія з Докшыц, напрыклад, просяць надрукаваць «канкрэтны артыкул «Як вывесці вяснушкі». Але не напісалі сваіх прозвішчаў і адрасоў, і мы не маглі паведаміць ім, што такі артыкул ужо апублікаваны ў дадатку да чацвёртага нумара нашага часопіса. У выніку—страта часу: каб адказаць праз часопіс, спатрэбіцца не менш двух месяцаў. Два лішнія месяцы з вяснушкамі—гэта можа зразумець толькі жанчына...

Пачытаўшы пісьмы без зваротнага адраса, мы адабралі тыя пытанні, якія, напэўна, будуць цікавымі не толькі для іх аўтараў. Магчыма, далікатнасць закранутай тэмы не дазваляе некаторым задаць пытанне публічна.

«Мяне вельмі хвалюе валасатасць на твары. У мяне растуць пушковыя валасы над верхняй губой і на падбародку. У часопісе «Служба быту» напісана, што сам факт з'яўлення валасоў гаворыць пра функцыянальныя парушэнні».

Сапраўды, параіцца ў такіх выпадках з урачом, высветліць прычыну лішняга росту валасоў абавязкова трэба. Але не ўжывайце метадаў барацьбы, не рэкамендаваных спецыялістамі, — гэтым вы можаце толькі пагоршыць становішча. Ніколі не галіце валасы: яны вырастаюць зноў, яшчэ больш жорсткія і густыя.

Польскія касметологі раяць у такіх выпадках набрацца цяглікасці і сістэматычна асвятляць валасы, раніцой і ўвечары змазваць іх з дапамогай ватнага тампона сумесцю з адной часткі 5-працэнтнага перакісу вадароду, 1 часткі спірту і 10 частак дыстыляванай вады. Сумесь павінна высахнуць на скуры. Каб пазбегнуць раздражнення, твар перад гэтым змазваюць пажыўным крэмам або аліўкавым маслам. Сумесь можна замяніць лімонным сокам. Пры тлустай і нармальнай скуры ўжываюць іншы спосаб: лыжку нагрэтага мёду змешваюць з сокам палавіны лімона і гарачую сумесь намазваюць на твар. Калі маса высахне, сціраюць яе кончыкамі пальцаў. Нават пры частым ужыванні гэтай сумесі скура каля валаскоў застаецца эластычнай.

«А як наогул вызначыць, якая ў мяне скура, сухая ці тлустая?»—пытася Люда Л.

Паспрабуйце зрабіць гэта самастойна. Кончыкамі пальцаў моцна націсніце на скуру твара, лепш за ўсё на скулах. Калі след ад націску не знікае адразу, значыць скура сухая, незэластычная, вам неабходна карыстацца тлустымі, пажыўнымі і ўвільгатняючымі крэмамі.

Маленькім ручным люстэркам, якое павінна быць памыта і выцёрта, дакраніцеся да носа, ілба і шчок. Калі на люстэрку будуць прыкметны сляды, значыць—скура тлустая. Гэтую праверку можна зрабіць пры дапамозе папяровай сурвэткі праз дзве гадзіны пасля мыцця.

Часта, значна часцей, чым на ўсе іншыя тэмы, атрымліваем мы пісьмы такога зместу:

«Адзін раз у дзень ем і не памагае—паўнею. Хачу быць худзенькай дзяўчынай. Дапамажыце!»

Або: «Выглядаю я вельмі шчуплай. Мае ногі і рукі вельмі тоненькія. Што рабіць? Сорамна паказвацца на вочы людзям, хоць памры».

Перш за ўсё не будзем настройвацца на песімістычны лад. Становішча можна паправіць. Трэба толькі мець волю і цяглікасць. Пахудзець зусім не азначае мардаваць сябе голадам і есці адзін раз на дзень. Асновай рацыёну павінны быць гародніна, лепш за ўсё сырая, а таксама фрукты, тварог, няжыўнае малако. Колькасць тлушчу трэба скараціць да 30—40 г на дзень, прычым аснову павінен складаць тлушч раслінны. Хлеб лепш за ўсё есці чэрствы, з мукі грубага помолу (не больш 50—75 г на дзень). Абмяжуйце да мінімуму соль, свежы белы хлеб, лапшу, макаронны, рыс. Зусім выключыце са свайго меню сушаныя гарох, густыя супы, тлустае мяса, вэнджаную рыбу, шакалад, какаву, пірожныя, марожанае, алкаголь і піва. Вадкасці піце не больш як 4 шклянкі за дзень, не лічачы ежы ў час сьнедання, абеду і вячэры. Лішняя вага паменшыцца бяшкродна і бяспрыкладна.

Трэба, аднак, памятаць: арганізм вызваляецца ад лішняга тлушчу, але мышцы і скура без належнага догляду могуць зрабіцца вялымі. Таму спалучайце дыету з курсам лекавага масажу. Раніцой рэкамендуецца рабіць дыхальныя практыкаванні і займацца гімнастыкай перад адчыненым акном, аблівацца і абцірацца папераменна гарачай і халоднай вадой—усё гэта ўзмацняе кроваабарот, павышае тонус, надае свежасць і бадзёрасць.

У дадатку да часопіса мы даем дыету для тых, хто жадае пахудзець.

Тым, хто, наадварот, хоча папаўнець, мы раім, па-першае, звярнуцца да ўрача, прайсці ўважлівае абследаванне, каб высветліць, што служыць прычынай худзіны: можа якая-небудзь хвароба ўнутраных органаў.

Дзяўчатам, якія ў перыяд палавога паспявання вельмі хутка растуць і худзеюць, рэкамендуецца часцей быць на свежым паветры.

Худым людзям есці трэба пяць разоў на дзень у пэўны час, павольна і старанна перажоўваць ежу. Па меры магчымасці старайцеся не пераедаць перад ядой, бо гэта шкодзіць страваванню. У час яды шкодна чытаць або слухаць радыё. Выйшаўшы з-за стала, карысна прылегчы на

чвэрць гадзіны для поўнага адпачынку, зусім расслабіўшы мышцы. Перад вячэрай, незалежна ад надвор'я, прагуляйцеся гадзіну. Потым добра паешце і не пазней як праз гадзіну кладзіцеся спаць. У час лячэння трэба адмовіцца ад алкаголю, моцнага чаю, папярост і лякарстваў, якія ўзбуджаюць нервовую сістэму.

Старайцеся не выходзіць з душэўнай раўнавагі і выпрацаваць хоць бы на час лячэння пэўную флегматычнасць, інакш лячэнне не дасць вынікаў.

Усё, што выключана з рацыёну тых, хто жадае пахудзець,—ежа, багатая бялкамі, тлушчамі, вугляводамі, вітамінамі,—павінна быць на сталевых, хто хоча павялічыць вагу.

Абавязковая ўмова—заняткі гімнастыкай, лепш за ўсё з невялікімі гантэлямі. Гэта дапаможа нарошчваць мышачную масу.

Загадзя просім прабачэння ў нашых чытачак за тое, што не ва ўсіх выпадках можам даць цудоўны рэцэпт.

«Майму мужу 23 гады, а ён амаль зусім лысы. Таму ён вельмі пануры і засмучаны. Цяжка, калі ў такім маладым узросце няма валасоў».

Цяжка. На жаль, мы можам толькі параіць (і раілі ў дадатку да трэцяга нумара часопіса), як умацаваць валасы, прадухіліць іх выпадзенне. Але калі яны ўжо выпалі—выбачайце, калі ласка, застаецца толькі адно: з усёй жаночай пшчотнасцю і пранікнёнасцю пераканаць чалавека, што не ў валасах шчасце. Іх адсутнасць з лішкам кампенсуецца розумам, тактам, мужчынскай прывабнасцю...

Доўгія вейкі... Іх не адмовілася б мець кожная жанчына. Клапатлівы догляд іх пры дапамозе маленькай шчотачкі і рыцынавага масла надасць ім цудоўны выгляд і блыск. Але няхай даруюць нам аўтары безадрасных пісьмаў: як вырошчваць вейкі—мы не ведаем самі. Інакш бы ў першую чаргу выпрабавалі рэцэпт на сабе...

Зусім гэтак жа не можам падказаць, «што трэба зрабіць, каб рост быў 1 метр 60 сантыметраў і не больш». Але не засмучайцеся. Уявіце на момант, што ўсім нам, жанчынам, удалося ажыццявіць усе нашы жаданні. І па вуліцах гарадоў і вёсак, у кватэрах і на пляжах з'явіліся б раптам істоты ростам у 160 сантыметраў з велізарнымі вачыма, доўгімі вейкамі, пафарбаванымі ў аднолькава модны колер. Што адбылося б тады? Напэўна, жанчыны, якія не церпяць аднастайнасці, пачалі б галіць галовы і вышчыпваць вейкі. Старажытныя рымляні, калі не было фарбавальнікаў, цэлымі днямі сядзелі пад пячымі праменьнямі сонца, змачыўшы валасы вадой, каб змяніць іх натуральны колер і не быць падобнымі адна на адну.

Так што—няхай жыве індывідуальнасць!

ВЫ НАМ ПІСАЛІ...

Колькі турыцкіх маршрутаў — пешых і аўтамабільных праягло і будзе яшчэ пракладзена да Белавежскай пушчы!

Ехаць у пушчу — не мінуць Камянца. Славіцца Камянец Белай Вежай, якая данесла да нашых часоў подых мінуўшчыны. А не так даўно праславіўся ён яшчэ адной «Белай Вежай» — своеасаблівым стылізаваным рэстаранам. Блізкасць пушчы адчуваецца тут ва ўсім. Яна — у арыгінальнасці інтэр'ера, дзе ўдала выкарыстаны дрэва, шкло, чаканка; яна — у стылі Белавежскай залы, дзе лаўкі, сталы, ганчарны посуд навяваюць думкі аб старажытных часах. Яна і ў меню «Белай Вежы», дзе можна пакаштаваць зразы па-белавежску, мясную ватрушку, лясны баршчок, цыліндрыкі з бараніны і іншыя фірменныя стравы. Здаецца, чаравалі над гэтай смакатай кулінары з вялікім стажам. Але ж Галя Фабісяк, Ніна Літвінчук, Галя Астапчук толькі нядаўна закончылі тэхнікум савецкага гандлю. Што ж, молада не азначае зелена: дзяўчаты ведаюць сакрэты кулінарыі, гарача зацікаўлены ў справе, з кожным месяцам удасканальваюць сваё майстэрства.

Ідзе час, і ў кнізе водгукаў з'яўляецца ўсё больш падзяк дзяўчатам ад турыстаў і падарожнікаў, задаволеных абслугоўваннем.

Прадукцыя Ваўнавыскага малочнакасервавага камбіната дзіцячых прадуктаў прызначана для самых маленькіх грамадзян. Малочная сумесь «Малыш» — для дзяцей ад трох месяцаў да года, а сумесь «Малютка», якая неўзабаве будзе асвоена, — для дзяцей да трохмесячнага ўзросту.

На здымку: Алена Уладзіміраўна Вераціла (злева) і Зоя Андрэеўна Насенка рыхтуюць да адпраўкі вырабы камбіната. Фота Ул. Лупейкі і А. Церлюкевіча (БЕЛТА).

КУЛІНАРЫЯ

КАПУСНЫ РУЛЕТ З ГРЫБАМІ І РЫСАМ

Вялікі цвёрды качан капусты прамыць, выразаць качарыжку, разняць на лісты і абліць салёным варам. 250 г дробна нарэзаных грыбоў і дробна нашаткаваную цыбуліну патушыць са сметанковым маслам 10 мін. Перамяшаць з 2 кубачкамі варанага рассыпчастага рысу, соллю, чырвоным перцам і таматным соусам. 3—4 капустныя лісты (патаўшчэнні адбіць секачом) пакласці адзін на адзін, пакласці на іх фарш, скачаць рулетам і абвязаць ніткай. Капусныя рулеты абкачаць у муцэ і абсмажыць у маргарыне; заліць мясным булёнам і ў закрытай пасудзіне на слабым агні давесці да гатоўнасці.

ГАЛУШКІ З КАПУСТАЙ

Зварыць у салёнай вадзе 500 г капусты, пакласці на сіта, каб сцякла вада, а потым прапусціць праз мяса-рубку.

Дадаць 2 сталовыя лыжкі цёртага сыру, сталовую лыжку манных круп, 2 яйкі, чорны молаты перац, соль і добра перамяшаць. Паставіць на агонь неглыбокую каструлю з падсоленай вадой. Калі вада закіпіць, лыжкай браць невялікую колькасць сумесі і апускаць у вар. Галушкі варыць на слабым агні прыкладна 15—20 мін., затым адцадзіць на друшляк або сіта, пакласці на блюда і пасыпаць падсмажанымі тоўчанымі сухарамі. Падваць са свежым таматным соусам.

СВІНАЯ КАРЭЙКА З ГРЫБАМІ

Прадукты на 5 порцый: 600 г карэйкі, 20 г солі, 150 г грыбоў, 75 г вэнджанага шпіку, 50 г цыбулі, 10 г чырвонага молата перцу, 200 г смятаны, 100 г свінога сала. Вэнджаны шпик растапіць на свіным сале, пакласці дробна нарэзаную цыбулю, падсмажыць, усыпаць нарэзаным на кавалачкі грыбы, пасаліць, пасыпаць перцам, даліць булён з касцей. Пракіпяціць, дадаць смятану, змяшаную з мукой, і падсмажаныя кавалачкі карэйкі. Тушыць да поўнай гатоўнасці.

ФАРШЫРАВАНЫЯ ПАМІДОРЫ

Памыць 5 памідораў сярэдніх размераў, зрэзаць з іх верхушкі, выняць зярняты і выразаць крыху мяккаці. Нарэзаць кубікамі 2 звараныя ўкрутую яйкі і смажанае мяса, змяшаць з адным маленькім, нарэзаным на кубікі, марынаваным агурком і дзвюма сталовымі лыжкамі маянэзу. Замест маянэзу можна выкарыстаць смятанку, змяшаўшы яе з соллю, чырвоным молатым перцам і лімонным сокам.

Памідоры напоўніць фаршам, закрыць зрэзанымі верхушкамі, упрыгожыць крупінкамі са сметанковага масла і пакласці на лісце салаты.

ЛАПША З ТВАРАГОМ І СКВАРКАМІ

Прадукты на 5 порцый: два яйкі, 500 г мукі.

100 г. вэнджанага шпіку, 250 г тварагу, 100 г смятаны, 25 г солі, 50 г сала. Яйкі перамяшаць з соллю і мукой, раскачаць цеста на дошцы, даць крыху падсохнуць, затым адшчыпаць ад яго няправільныя па форме кавалкі і зварыць у салёным вары. Працадзіць і трымаць у цяпле, перамяшаўшы са свіным салам. Пры падачы на стол пакласці на лапшу тварог, паліць смятанай, пасыпаць падсмажанымі ў сале кавалачкамі шпіку.

ПАМІДОРЫ З ГРЫБАМІ І ГАРОДНІНАЙ

250 г падрыхтаваных шампінёнаў або іншых грыбоў нарэзаць (не вельмі маленькімі кавалачкамі) і патушыць у 65 г маргарыну. Дадаць дробна нарэзаную цыбуліну, соль, сталовую лыжку мукі, 500 г вымытых і нарэзаных памідораў і тушыць да гатоўнасці.

Перад падачай на стол пасыпаць 2 сталовымі лыжкамі пасечанага зеляніва пятрушкі, сельдэрэю, кропу.

ЯЕЧНЫ ПІРОГ З ФРУКТАМІ

З 500 г мукі, 3 жаўткоў, дробачкі солі і $\frac{1}{2}$ л малака замясіць цеста, дадаць 3 збітыя на пену яечныя бялкі і асцярожна перамяшаць. Цеста выліць на патэльню, разгрэтую з маслам. Калі цеста падыецца, пакласці на яго тоўсты слой чарніц або іншых ягад ці фруктаў. Закрыць накрывкай і павольна пячы не пераварачваючы. Гатовы пірог пасыпаць цукрам.

Каб не адчувалася непрыемнага паху ў кухні пры варцы капусты, дадайце ў боршч крыху цукру.

Рыс будзе рассыпчасты, калі ў ваду, у якой ён варыцца, дадаць некалькі лыжак халоднага малака.

У мясны булён соль кладуць за паўгадзіны да канца варкі, у рыбны — у самым пачатку, а ў грыбны — у канцы.

МОЙ РОДНЫ КУТ

БЯРОЗА

Прырода — вялікі мастак. Цяжка пераацаніць яе талент. Мяне заўсёды чаруюць родныя краявіды, нашы палі, лугі, лясы. Нельга быць абыхавым да гэтых прыродных дароў, нельга імі не любавання.

Я хачу выказаць свае думкі аб адной дэталі гэтага вялікага малюнка, аб нашай чароўнай прыгажуні, заўсёды маладой і прывабнай. Гутарка ідзе пра бярозку, неад'емную рысу нашага пейзажу.

Цяжка ды і немагчыма сказаць, у якую пару года наша любімая лясная прыгажуня выглядае найбольш прывабна. Вясной у яе абноўка. На свае беласнежныя плечы яна надзявае пяшчотную зеляніну маладой лістоты. Калі пачынае зелянець бярозавы гай, у душу ўліваецца свежасць, вясенняя прыўзняласць, радасць абнаўлення.

Карагод бярозак на ўзлеску, роўныя іх шарэнгі на балішаках, бярозкі пад вокнамі нашых дамоў! Як вы нас чаруеце, як патрэбны вы нам!

Вось лісце ўзмацнела, укрыла хударлявыя плечы бярозак, разлілося зялёнай паводкай. Прыгледзься — у зялёных кронах прабіваюцца залатыя пасмы. У гэты час непаседы-грыбнікі з кошыкамі накіроўваюцца ў гай шукаць падбярозавікаў.

Найвышэйшай прыгажосці дасягае бяроза восенню, калі апрацае шыты золатам убор. А ўзімку яе стройная постаць, убраная серабром і дыямантамі, выклікае новыя пачуцці, новыя ўражанні.

Бярозу шануюць не толькі за яе пяшчотную прывабнасць. Бяроза ў нашым уяўленні ўвасабляе сабой вобраз Радзімы. У 1834 годзе А. С. Пушкін пісаў Дэльвігу: «Мы пераехалі горы, і першы прадмет, які ўразіў мяне, была бяроза, паўночная бяроза».

Так, бяроза — гэта сапраўдная паэзія нашых лясоў, нашай прыроды. Чароўнай прыгажуні-бярозцы прысвечана шмат вершаў, песень, карцін, мастацкіх фотаэцюдаў, мелодый. Адзін з лепшых харэаграфічных ансамбляў краіны мае назву «Бярозка».

Старажытныя быліны да нас данеслі, што ў даўнія часы пра бярозу спявалі як пра дрэва «чатырох спраў».

Першая справа: «Жыллё асвятляць». Бярозавыя дровы палілі на камінку. Спачатку распальвалі смольныя карчы, затым клалі бярозавыя паленцы, якія гарэлі больш раўнамерна. Гэта было лепей за лучыну, якая вельмі чадзіла.

Другая справа: «Крык сунімаць». З бяросты выраблялі дзёгаць, якім змазвалі калёсныя восі.

Трэцяя справа: «Хворых ратаваць». Бяроза лячыла людзей гаючым сокам.

Чацвёртая справа: «Чысціню захоўваць». Без бярозавага веніка мы не ўяўляем нашай лазні.

Бяроза — хуткарастучае дрэва. Пасадзіце бярозку восенню, і яна ўжо наступнай вясной увойдзе ў сілу. Яе здаўна шырока скарыстоўвалі для абсаджання алей, дарог.

Вялікае значэнне мае бяроза ў народнай гаспадарцы. З яе вырабляюць першакласную фанеру, лыжы, выдатную мэблю, ложки для стрэльбаў і шмат чаго іншага. Выключна высока цэніцца драўніна карэльскай бярозы, якая мае звільстыя слаі і цёмныя пражылкі. З яе вырабляюць партсігары, прыгожыя сувеніры. З бяросты робяць розныя рэчы хатняга ўжытку: кошыкі, салонкі. Ёю абцягваюць для трываласці збаны, шклянную пасуду. Берасцяны кораб — лепшая пасуда для захавання малака, мёду. Прадукты ў ім захоўваюцца надзвычай доўга і набываюць асабліва прыемны смак і духмянасць.

Пупышкі бярозы служаць не толькі выдатным кормам для глушцоў і цецерыкоў, яны — найлепшы сродак пры лячэнні страўнікавых хвароб. У медыцыне шырока ўжываюцца прэпараты з маладога лісця бярозы.

Белая лясная прыгажуня ўзбагаціла нашу мову, даўшы сотні геаграфічных назваў. Сярод іх — назва ракі Бярэзіна. У народзе гэту раку называюць любоўна, ласкава — Бяроза.

Адным словам — расказваць і спяваць пра бярозу можна бясконца.

М. ШАВАНДА,

ляснічы Касцюковіцкага лясніцтва

В Ы Д Р А

Іосіф ВАСІЛЕЎСКІ

Мал. А. Чуркіна

Паляванне на печкура забрала ў нас гадзіны дзве, і мы з Іванам Ціханавічам вярнуліся з выдатнымі жывёламі, якія плёхаліся ў нашых кацялках.

Тое, што было далей, можна параўнаць з рыбацкімі апавяданнямі, якім не заўсёды можна верыць. Шчупакі ажно рвалі жывёлоў з кручка. Навязваць рыбу на кукан не было калі. Каб не траціць часу, я выкідаў яе на луг, далей ад берагу. Насаджваючы чарговага печкура на кручок, я пачуў за спіной нейкі шум. Азірнуўся — у мяне ўтаропілася даволі сімпатычная рыжая морда з вялікімі круглымі вачыма. У яе ў зубах быў самы вялікі шчупак з майго ўлову. Не марудзячы, я злосна шпурнуў у звярка бляшанкай і, схопіўшы запасное вудзільна, кіннуўся адбіраць шчупака. Круглавокая морда знікла гэтак жа раптоўна, як і з'явілася.

Абышоўшы ўвесь бераг, я знайшоў невялікі абрывісты лад пад кустом алейніку. Унізе ззяла вада. Ясна! Калі б я не азірнуўся своєчасова, усе мае шчупакі зніклі б без следу!

Паклікаўшы Івана Ціханавіча, я расказаў яму пра дзіўнае здарэнне. Ён пасмяяўся з мяне, а потым суцяшальна сказаў: — Гэтая махлярка і мяне ўчора абакрала — палавіну ўлову сцягнула. Ды толькі я яе не бачыў. Адно кіну шчупака на луг, як яго ўжо няма! І так некалькі рыбін. Што, думаю, за наваля? Так і не дапаў, хто тут вінаваты.

Іван Ціханавіч уздыхнуў і з палёгкай засмяяўся.

На першай старонцы вокладкі: настаўніца 110-й мінскай школы Тамара Кузьмінічна Гарашчук страчае першакласнікаў
Фота У. Вяхоткі.

М О Д Ы

(Глядзі 4-ю стар. вокладкі).

1. Касцюм для вуліцы з клятчастай тканіны, аздоблены штучным каракулем.
2. Касцюм з тоўстай шэрсці. Жакет прыталены, з падкрайнімі бачкамі. Спандэксная вузкая, прамая.
3. Новыя мадэлі плашчоў, паліто новай даўжыні, з новымі рашэннямі. Удалыя яны ці не — мяркуюць самі.
4. Шырокія і вялікія шалі ў гэтым сезоне — моднае дапаўненне да туалету.
5. Касцюм, які складаецца са штаноў з доўгім жакетам. Засцежка высокая на невялікіх металічных гузіках. Па талі шырокі пояс.

Старыя рыбаковы прыходзяць на Дняпро яшчэ з цёмным, каб заняць найлепшае месца. Некаторыя сядзяць на беразе з вудачкамі, а самыя заўзятыя заходзяць далёка ў ваду, бліжэй да быстрыні. Хто ў адзенні і ў гумавых ботах, хто босы, а хто загарае. Так і стаяць цэлы дзень у вадзе, памахваючы вудзільнямі. Трэба сказаць, што месца тут, у каламутнай вадзе, вельмі здабытнае. Без рыбы ніхто не вяртаецца. Але самым здабытным рыбаковам лічаць тут глуханямога шаўца.

Ёсць у яго, як і ва ўсіх людзей, сапраўднае імя, але па імю яго ніхто не называе, бо ён усё роўна нічога не чуе і голасу яго ніхто яшчэ на рацэ не чуў. Нямко — так клічуць яго хлопцы.

Рыбалоў ён выдатны, не было таго дня, каб ён не быў на Дняпры. Залезе далей за ўсіх у ваду і маўчыць, як рыба. І калі аднойчы ён не прыйшоў у звычайны час на рыбалку, усе вельмі здзівіліся. Суседскія хлопчыкі пабеглі да яго распытаць, ці здаровы. Знайшлі Нямку ў хлечуку, дзе ён майстраваў нейкую незвычайную лесвіцу на доўгіх ножках. Пасля цікавых перагавораў на мове жэстаў хлопцы нарэшце ўцямілі, што ў Нямку баляць ногі і што ўрачы забаранілі яму стаяць у вадзе. Навошта спатрэбілася яму лесвіца — гэтага хлопцы не маглі зразумець. Ці не хоча ён зрабіцца сталяром і канчаткова адмовіцца ад рыбнай лоўлі? За дзень погаласка абляцела ўвесь бераг.

Але назаўтра ўсе, хто прыйшоў на рыбалку, не маглі надзівіцца. Ледзь не на сярэдзіне Дняпра, ля самай быстрыні, узвышалася над вадой драўляная трынога, а на ёй, звесіўшы ўніз босыя ногі, сядзеў Нямко і вудзіў рыбу!

Галоўны рэдактар А. П. УС. Рэдакцыйная калегія:
М. М. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КО-
НАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА,
В. А. ЧАРНЯЎСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77.
Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара,
аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадар-
кі і культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. Ул. Пучынскага.
Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў, Карэктар В. І. Асіпенка.

Журнал «Работница и крестьянка»
на беларуском языке. Издание ЦК КП Белоруссии.
АТ 10416. Здадзена ў набор 1/VIII-71 г. Падпісана да дру-
ку 25/VIII-71 г. Друку арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Папера 60×90%.
Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі. Мінск. Цана 15 кап.
Дадатак — выкрайка. Тыраж 391 158 экз. Зак. № 400.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Мін. У. Л. МЕНІНА

1

2

3

4

5

Цена 15 кап.

74995